

Znanstveni radovi o djelima Ivane Brlić - Mažuranić u odabranim zbornicima

Mandić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:228697>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**KRISTINA MANDIĆ
DIPLOMSKI RAD**

**ZNANSTVENI RADOVI O DJELIMA
IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ U
ODABRANIM ZBORNICIMA**

Zagreb, lipanj 2019.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Kristina Mandić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Znanstveni radovi o djelima Ivane
Brlić-Mažuranić u odabranim zbornicima

MENTOR: prof. dr. sc. Diana Zalar

Zagreb, lipanj 2019.

SADRŽAJ

Sažetak.....	1
Summary	2
1. UVOD.....	3
2. ŽIVOTOPIS I BIBLIOGRAFIJA DJELA IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ..	4
2.1. Životopis Ivane Brlić-Mažuranić.....	4
2.2. O djelu Ivane Brlić-Mažuranić.....	5
3. IZABRANI ZNANSTVENI RADOVI KOJI RAZMATRAJU LIKOVE U DJELIMA IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ.....	8
3.1. Sanja Vrcić-Mataija, Vesna Grahovac-Pražić, Poredba u romanu <i>Čudnovate zgode šegrta Hlapića</i>	8
3.2. Danijela Marot Kiš, Nikolina Palašić, Performativni identiteti u <i>Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića</i>	8
3.3. Mirna Brkić Vučina, Vile u <i>Pričama iz davnine</i> Ivane Brlić-Mažuranić i u suvremenim narativima.....	10
3.4. Biljana Vidiček, O imenima u <i>Pričama iz davnine</i> Ivane Brlić-Mažuranić (Stribor, Regoč).....	12
3.5. Slobodan Z. Marković, Realni čovjek je centralni lik u fantastičnom svetu proze za decu Ivane Brlić-Mažuranić.....	13
3.6. Ana Pintarić, Domaći i Malik Tintilinić u djelima Ivane Brlić-Mažuranić, <i>Jagode Truhelke i Snježane</i> Grković-Janović.....	16
3.7. Likovi Ivane Brlić-Mažuranić.....	17
4. KRŠĆANSKA, ETIČKA I MORALNA NAČELA IVANE BRLIĆ MAŽURANIĆ VEZANA UZ LIKOVE U DJELIMA <i>ČUDNOVATE ZGODE ŠEGRTA HLAPIĆA I PRIČE IZ DAVNINE</i>	22
3.7.Djela Ivane Brlić-Mažuranić – izvor odgojno-obrazovnih vrijednosti u radu s djecom predškolske dobi.....	27
4. ZAKLJUČAK.....	55
PRILOZI.....	57
Literatura.....	58
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA.....	61

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada su likovi u djelima Ivane Brlić-Mažuranić, a fokus je bio na *Pričama iz davnine* i *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića*. Zadatak je bio pronaći radove u zbornicima koji se bave tom temom. Pronašla sam 17 radova, od kojih sam izabrala 6 koji su mi bili najzanimljiviji, a čiji su autori Sanja Vrcić-Mataija i Vesna Grahovac-Pražić, Danijela Marot Kiš i Nikolina Palašić, Mirna Brkić Vučina, Biljana Vidiček, Slobodan Z. Marković i Ana Pintarić. U tim se radovima razmatra poredba i performativni identiteti u romanu *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, likovi vila, Malika Tintilinića i Domaćih, kao i imena ostalih likova u *Pričama iz davnine* i lik realnog čovjeka u djelima Ivane Brlić-Mažuranić. Analizom odabranih radova došlo se do zaključka kako je Ivana Brlić-Mažuranić imena i likove za *Priče iz davnina* preuzela iz slavenske mitologije, a javljaju se patuljci, vile i duhovi, ali i obični čovjek koji je centralna ličnost, a sva su mitološka i fantastična bića podređena njemu. Lik Hlapića uspoređuje se sa životinjama, prirodnim pojavama i biljnim svijetom, a te poredbe predstavljaju ga kao junaka preko kojeg autorica poručuje kako dobro uvijek može pobijediti uz pomoć vjere. Identitet Hlapića, kao i Gite, određen je sredinom u kojoj žive i oboje su u stalnoj borbi sa svojom okolinom kako bi dokazali da vrijede više nego što njihovi gospodari to vide.

Ključne riječi: Ivana Brlić-Mažuranić, obični čovjek, likovi djece, mitološka i fantastična bića, potraga za identitetom.

SUMMARY

The topic of this diploma thesis are characters appearing in the literary works of Ivana Brlić - Mažuranić, focused on the *Croatian Tales of Long Ago* and *Lapitch the Little Shoemaker*. The assignment was to find this topic in related anthologies. I found 17 works and chose 6 of them, the most interesting to me, by the authors Sanja Vrcić-Mataija i Vesna Grahovac-Pražić, Danijela Marot Kiš i Nikolina Palašić, Mirna Brkić Vučina, Biljana Vidiček, Slobodan Z. Marković i Ana Pintarić. The similes and performative identities were considered in the novel *Lapitch the Little Shoemaker*; also the characters of fairies, Malik Tintilinić and the Natives, the names of other characters in the *Croatian Tales of Long Ago*; along with the real man character in the literary works of Ivana Brlić - Mažuranić. The analysis of selected literary works brought to the conclusion that Ivana Brlić - Mažuranić adopted names and characters in the *Croatian Tales of Long Ago* from slavic mythology. Dwarfs, fairies and ghosts appear, but also an ordinary man to be the central character, and all mythological and imaginative creatures are subordinated to him. The character of Lapitch is compared with animals, natural phenomena and plants; these similes are presenting him as a hero by whom the author tells us that the GOOD can always win assisted by faith. The identities of Lapitch and Gita were determined by the living environment, both of them constantly struggling with their surrounding to prove that they are worth more than their masters realise.

Key words: Ivana Brlić - Mažuranić, ordinary man, children characters, mythological and imaginative creatures, search for identity.

1. UVOD

Diplomski rad *Znanstveni radovi o djelima Ivane Brlić-Mažuranić u odabranim zbornicima* ima za cilj prikazati bogatu galeriju likova u djelima Ivane Brlić-Mažuranić, najviše se bazirajući na *Pričama iz davnine* i *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića*. U njezinim djelima se osim običnog čovjeka pojavljuje i niz mitoloških bića, koja su u funkciji isticanja dobrote običnog čovjeka.

U radu su korištene metode analize i sinteze, deskriptivna metoda i metoda istraživanja sekundarnih izvora podataka: knjiga, stručnih radova i znanstvenih članaka na obrađenu temu. Rad je podijeljen u 5 poglavlja. Nakon uvodnog poglavlja, koje daje uvid u samu strukturu rada i njegove ciljeve i teme, slijedi poglavlje *Životopis i bibliografija djela Ivane Brlić-Mažuranić*. U tom se poglavlju ukratko iznose najvažnije činjenice iz njezina života i predstavlja se njezin književni rad. Iza tog poglavlja slijedi poglavlje *Izabrani znanstveni radovi koji razmatraju likove u djelima Ivane Brlić-Mažuranić*. Poglavlje je strukturirano na način da je iz zbornika radova izabrano 6 radova koji govore o likovima Ivane Brlić-Mažuranić. Radovi su izabrani iz tri zbornika: *“Šegrt Hlapić” – od čudnovatog do čudesnog, zbornik radova, Ivana Brlić-Mažuranić: zbornik radova* i *Zlatni danci 6 – Život i djelo(vanje) Ivane Brlić-Mažuranić*. Na kraju poglavlja provučena je paralela kroz sve te radove gdje se iznosi cijela galerija likova u djelima Ivane Brlić-Mažuranić. Nakon toga dolazi poglavlje *Kršćanska, etička i moralna načela Ivane Brlić-Mažuranić vezana uz likove u djelima Čudnovate zgode šegrta Hlapića i Priče iz davnine*. Načela koja ona u svojim djelima zastupa, a to su prvenstveno etička načela, kao i prava djece, imaju veliku i korisnu primjenu na odgojno-obrazovni rad, što je prikazano i na primjeru iz prakse. U Dječjem vrtiću Vrtuljak u Zaprešiću, u pedagoškoj godini 2017./2018. provodio se projekt *Ivana Brlić-Mažuranić*. Cilj projekta bio je razviti interes za čitanje kod te djece, ali i potaknuti njihove stvaralačke sposobnosti. Kroz projekt je praćen pozitivan utjecaj likova na djecu, te način na koji su djeca doživjela likove s obzirom na njihove osobne karakteristike, te se to u ovom radu i navodi. Na kraju rada nalazi se *Zaključak* gdje se ukratko iznose sve činjenice iz rada i donosi se vlastiti stav o temi rada i *Literatura*.

2. ŽIVOTOPIS I BIBLIOGRAFIJA DJELA IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ

2.1 Životopis Ivane Brlić-Mažuranić

Ivana Brlić-Mažuranić rođena je 18. travnja 1874. u Ogulinu. Pred kraj života oboljela je ciklotimije, bolesti koju karakteriziraju oscilacije raspoloženja, a umrla je 21. rujna 1938. u sanatoriju na Srebrnjaku, gdje je počinila samoubojstvo. Pokopana je na Mirogoju. Otac joj je bio poznati povjesničar, odvjetnik i književnik, Vladimir Mažuranić, a majka Henrieta Bernath. Ivana je imala dva brata, Božidara i Želimira, i sestru Aleksandru. Zbog očeva posla, obitelj se stalno selila. Tako su se 1875. preselili u Karlovac, 1878. u Jastrebarsko, 1879. vraćaju se u Karlovac, a 1882. odlaze u Zagreb (Zima, 2001).

Prva dva razreda završila je u djevojačkoj školi u Zagrebu, a ostalo je obrazovanje stjecala privatno, uglavnom na francuskom jeziku. Učila je i njemački i engleski i na svim je tim jezicima i čitala, a knjige je pronalazila u knjižnici svojih roditelja, a kasnije u knjižnici djeda Ivana. Poznavala je još i ruski i talijanski. Najveći užitek bila joj je priroda, bujni život raslinja, mirisi, boje, sloboda koju je donosio život vani, sloboda pokreta i sloboda misli (Lovrenčić, 2006).

U formiranju njezine ličnosti odlučnu ulogu imala je uža sredina u kojoj je boravila. Djed joj je bio poznati hrvatski ban i pjesnik, Ivan Mažuranić, koji je na nju imao veliki utjecaj. Njegov lik usjekao se u Ivaninu žensku i pjesničku dušu, jer on je bio osoba kod koje su se u jednu cjelinu stopili pjesnički dar, etički ideali i vjera u slavenstvo. Osim njega, Ivana se divila pjesniku Franji Markoviću, njegovoj poeziji i tome kako on doživljava i osjeća ljepotu, a biskupa Josipa Jurja Strossmayera doživljavala je kao izvanrednog govornika i religioznog čovjeka, koji je isto tako ostavio veliki utjecaj na nju (Šicel, 2015).

1892. udaje se za Vatroslava Brlića, odvjetnika iz poznate obitelji Brlić iz Broda na Savi, gdje se i seli i ostaje sve do 1935., kada se seli u Zagreb. Nije bila osoba koja je voljela javne istupe, ali je sudjelovala u svim dobrotvornim akcijama svoga mjesta (Ažman, 2005). U prvih 10 godina braka bila je toliko obuzeta obiteljskim brigama i društvenim obvezama da je zapustila pisanje kojemu je prije toga bila skroz posvećena.

Četiri je puta bila predlagana za Nobelovu nagradu, 1931., 1935., 1937. i 1938., a 8. svibnja 1937. izabrana je u članstvo Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, kao dopisni član i prva žena u JAZU (Zima, 2001).

2.2 O djelu Ivane Brlić-Mažuranić

Iako s Ivanom Brlić-Mažuranić započinje hrvatska dječja književnost i ona se ne može zamisliti bez njezinih djela, njezin ulazak u hrvatsku literaturu bio je nenametljiv i jednostavan.

Na području priče i romana stvorila je djela neprolazne vrijednosti, ali joj poezija nije imala veliki uspjeh (Crnković, 1970). Pisala je pod pseudonimom Vladimir Šumski, a kada joj je umro djed, u njegovu je ostavštinu prokrijumčarila svoju najdražu pjesmu u nadi da će biti objavljena, ali je pjesma samo odložena sa strane kao djelo nepoznatog autora (Lovrenčić, 2006). Svoju prvu pjesmu napisala je s 12 godina i nazvala ju *Zvijezdi moje domovine*. Kao inspiracija poslužio joj je posjet rodnom Ogulinu, 1886. godine.

Kao majka osjećala je nedostatak umjetnički vrijedne domaće knjige za djecu pa je svoje rane radove namijenila upravo djeci. Dijete je bilo centar njezinog svijeta, njegove nasmijane oči, igre i vjera u pobjedu dobra (Jelčić, 1970). Svoje književno djelovanje započinje kako bi svojoj djeci pružila prvu lektiru, ali na početku ne nailazi na pozitivnu kritiku, njezina prva djela ocijenjena su kao slaba i bez veće vrijednosti, jedino je Antun Gustav Matoš u njoj prepoznao vrijednost (Zima, 2001).

1902. godine izlazi knjiga *Valjani i nevaljani*, koja se sastoji od 5 crtica i 6 pjesama koje su namijenjene uglavnom manjoj djeci i pisane su kao uputa kako se treba ponašati, a 1905. *Škola i praznici*, koja sadrži 17 kratkih prozih sastavaka i 11 pjesama, čije su teme vezane uz školu i igru.

Njezina jedina zbirka pjesama bila je *Slike*, objavljena 1912. godine. To je zbirka od 8 pjesama čiji je središnji motiv voda, a pjesme govore o nemiru, strepnji i radoznalosti lirskog subjekta (Zima, 2001).

Prelomna točka u njezinom stvaralaštvu bio je roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, objavljen 1913. godine. On predstavlja početak romana u hrvatskoj dječjoj književnosti, neki ga nazivaju i kamenom temeljcem, a neki čak i remek-djelom (Zima, 2001).

Priče iz davnine, objavljene 1916., knjiga su bez koje se ne može zamisliti hrvatska dječja književnost, mnogi ju nazivaju biserom hrvatske dječje književnosti. Građene su na podlozi narodnih priča, a osnovu im čine osnovna pitanja života, postojanja i etički principi. Iz njih uvijek zrači toplina doma, a djeca su istinska djeca (Crnković, 1970). Svaka od njih ima idejnu, moralnu i emotivnu vrijednost (Težak, 2008). U prvom izdanju bilo je 6 bajki: *Šuma Striborova, Regoč, Ribar Palunko i njegova žena, Sunce djever i Neva Nevičica, Lutonjica Toporko i devet župančića, Kako je Potjeh tražio istinu*, a dvije su još dodane u 3. izdanju knjige, 1926. godine: *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica i Jagor*.

1916. godine objavljuje *Autobiografiju*, koja nastaje kao odgovor na upitnik koji je poslala JAZU, s namjerom da podatke uvrsti u *Hrvatski biografski rječnik*.

Sljedećih 10-ak godina nije napisala nijedno važnije djelo. 1930. objavljeno je predavanje *Mir u duši*, održano povodom Dana mira 11.11.1929. u Brodu. Ona je mir u ljudskoj duši shvaćala kao jedini način da se postigne sveopći svjetski mir, razumijevanje i sklad. Smatra kako svatko mora pristati uz dužnost koja mu je povjerena ili koju smo sami odabrali i tu dužnost prihvatiti kao zalog mira i spokoja (Zima, 2001).

U arhivu obitelji Brlić došla je u dodir s brojnim dokumentima koje je objavila u 3 sveska, pod nazivom *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi*. Svi su objavljeni 1934. godine, prvi pod nazivom *Uvod k zbirci starih pisama od godine 1848.-1852.*, drugi *Ulomci dnevnika Andrije Torquata Brlića 17.9.-1.12.1848.* i treći pod nazivom *Dnevnik 1.12.1848.-5.5.1849.* Nakon smrti Ivane Brlić-Mažuranić, objavljena su još dva sveska, *Iz korespondencije A. T. Brlića*, jedan 1939., drugi 1948.

Pisala je i pjesme, crtice, eseje i pripovijetke sadržajne, tematske i interesne raznolikosti, koji su se objavljivali u periodici: *Prosvjeta, Vijenac, Obzor, Smilje, Kazališni list, Krijes, Suvremenik, Hrvatsko kolo, Hrvatska revija, Naša deca, Danica, Naša domovina, Riječki list, Požeške novine, Pionir, Djeca za djecu, Jutarnji list, Telegram, Anđeo čuvar*.

Njezina djela prevedena su na više od 40 svjetskih jezika. Tako su *Priče iz davnine* prevedene na engleski, švedski, danski, francuski, njemački, slovački, poljski, slovenski, makedonski, talijanski, albanski, rumunjski, španjolski, ukrajinski, kineski, a *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* na engleski, češki, njemački, mađarski, kineski, japanski, perzijski, hindu, korejski, bengalski, vijetnamski, esperanto, turski, ruski.

Ivani Brlić-Mažuranić prozvana je hrvatskim Andersenom, pripisuje joj se etiketa najboljeg pisca za djecu u hrvatskoj književnosti. Djela su joj ocjenjivana pozitivno, ističući originalnost tema i ideja, jednostavnost i čistoću izraza, bujnost mašte i snažnu poetsku crtu. Ona u svojim djelima na prvo mjesto stavlja etičke vrijednosti ljudskog života i čvrstu povezanost čovjeka s narodom kojem pripada. Njezino djelo i danas živi i godine mu nisu oduzele ništa od njegove svježine, neposrednosti i ljepote (Car, 2015).

3. IZABRANI ZNANSTVENI RADOVI KOJI RAZMATRAJU LIKOVE U DJELIMA IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ

3.1 Sanja Vrcić-Mataija, Vesna Grahovac-Pražić, Poredba u romanu *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*

Sanja Vrcić-Mataija, docentica na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću i Vesna Grahovac-Pražić, izvanredna profesorica na istom, u radu „*Poredba u romanu Čudnovate zgode šegrta Hlapića*“ pišu kako su poredbe u funkciji tjelesne i psihološke karakterizacije likova. U romanu se likovi uspoređuju sa životinjama, ljudima, prirodnim pojavama, predmetima i biljnim svijetom.

„*Hlapić je bio malen kao lakat, veseo kao ptica, hrabar kao Kraljević Marko, mudar kao knjiga, a dobar kao sunce*“ (Brlić-Mažuranić, 1974:9).

Osim usporedbe da je veseo kao ptica, koriste se još neke poredbe sa životinjama, a to su spretnost, sposobnost nečujnosti i uživanje:

„*Tiho kao miš izađe Hlapić iz kuhinje i uvuče se u radionicu*“ (Brlić-Mažuranić, 1974:12).

„*Ipak Hlapić usne slatko kao zec u travi*“ (Brlić-Mažuranić, 1974:20).

Opreke malen/hrabar i malen/mudar temelje se na kontrativnosti i predstavljaju Hlapića kao junaka koji je različit od običnih dječjih likova. Hlapić je lik koji predstavlja dobro i preko njega nam Ivana Brlić-Mažuranić poručuje kako uz pomoć vjere dobro uvijek može pobijediti.

3.2 Danijela Marot Kiš, Nikolina Palašić, Performativni identiteti u *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića*

Danijela Marot-Kiš docentica je na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci, a Nikolina Palašić asistentica na istome i one u okviru rada „*Performativni identiteti u Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića*“ pišu o tome kako je jezik jedno od ključnih sredstava kojemu je funkcija postizanje uvjerenosti uloge. Hlapić je mudar, on govori pametno i u njegovom govoru ima poslovice kroz koje se naglašavaju neke opće ljudske vrijednosti.

Putovanje na koje on odlazi i koje traje sedam dana je provjera njegova identiteta, on je ostao jednakog karaktera bez obzira na to što je kroz putovanje prošao kroz sve socijalne okvire, bio je i postolar, spasitelj, beskućnik i radnik.

„U torbu metne jedan modar rubac, pa jedno šilo, malo dretve i nekoliko komadića kože. Hlapić je, naime, bio pravi mali postolar, a postolar ne može da bude bez šila i dretve, kao ni vojnik bez puške“ (Brlić-Mažuranić, 1974:13).

“Predvečer toga dana bio je Hlapić još uvijek na cesti. On je taj dan prošao već jedno selo, ali nije htio u njemu stati...” (Brlić-Mažuranić, 1974:29).

Iako je to putovanje bilo stvarno, vremenski i prostorno je određeno, isto je tako i metaforičko jer se odnosi na njegovo sazrijevanje i potragu za vlastitim identitetom. To se isto odnosi i na lik Gite, koja, kao i Hlapić pripada nižim društvenim slojevima i dijete je bez oca i majke, oboje su prepušteni na ne(brigu) zlog gospodara. Temeljna oznaka Gitina identiteta su tradicionalne oznake ženstvenosti: ljepota, ljupkost, spretnost, beskorisne vještine poput plesa, žongliranja i sviranja.

„Hlapiću se Gita već izdaleka činila vrlo lijepa, jer je imala plavu opravicu sa srebrnom vrvcom opšivenu. Opravica je doduše bila dosta poderana, ali ništa zato! Gita je imala i bijele cipele sa zlatnom kopčom. I cipele su bile dosta stare i pokrpane, ali i opet ništa zato“ (Brlić-Mažuranić, 1974:35).

„Gita je skočila s kola, prostrla je veliku plahtu od sijena i naklonivši se počela je plesati. Plesala je i okretala se kao zvrk, skakala je kao ptičica, a uza to udarala u mali bubanj“ (Brlić-Mažuranić, 1974:42).

Identitet Hlapića i Gite obilježen je sredinom u kojoj oni žive, Hlapić je postolar, a Gita radi u cirkusu i oboje su pod vlašću zlog gospodara koji ih ne cijeni i ne poštuje. Oni oboje tragaju za svojim identitetom i u stalnoj su borbi sa svojom okolinom kojoj se dokazuju i žele pokazati da imaju puno više kvaliteta i vrlina, a ne samo to što gospodari vide u njima, a to je obični radnik, Hlapić kao postolar, Gita kao cirkuska djevojčica.

3.3 Mirna Brkić Vučina, Vile u *Pričama iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić i u suvremenim narativima

Mirna Brkić Vučina izvanredna je profesorica na Filozofskom fakultetu u Mostaru na studiju hrvatskog jezika i književnosti, koja je pažnju posvetila likovima vila u *Pričama iz davnine* u sklopu rada „*Vile u Pričama iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić i u suvremenim narativima*“. Autorica piše kako su Ivani Brlić-Mažuranić kao izvori služili nazivi i likovi drevne hrvatske i općeslavenske mitologije, ruska pretkršćanska mitologija i ruska, hrvatska i srpska usmena književnost. Kao glavni izvor za imenovanje likova i toponima poslužio joj je ruski povjesničar književnosti Aleksandar Afanasjev i njegovo djelo *Poetski pogledi Slavena na prirodu*. Od njega preuzima likove Svarožića, Bjesomara, Zore-djevojke, Domaćih, Neumijka, Mokoš i mjesta otok Bujan, kao i grad Legen.

Vile su likovi koji se pojavljuju u pričama *Regoč*, *Ribar Palunko i njegova žena*, *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica* i *Sunce djever i Neva Nevičica*. Izgled vile se u tradiciji i usmenim predajama Hrvata prilično jasno oblikovao. One su prelijepi mlade djevojke, dugih zlatnih/plavih kosa, uglavnom u bijelim haljinama. Njihovo savršenstvo umanjuje to što su imale jednu konjsku, magareću ili kozju nogu, što Ivana Brlić-Mažuranić u svojim pričama ne navodi kao njihovu karakteristiku. One su prema predajama prikazane i pozitivno i negativno, bile su predmet divljenja, pomoćnice, darovateljice obilja, ali i osvetoljubive i često su se izjednačavale s vješticama. Stalno se spominje veza između vila i konja, one bi noću odlazile u selo, uzimale najbolje konje, cijelu noć ih jahale, a ujutro ih umorne vraćale u štalu. To je opisano i u *Regoču*:

„Jedne lijepi ljetni noći čuvali konjari na livadama konje. Čuvali, čuvali, a napokon zaspali. Kad oni zaspali, doletjele sa oblaka vile, da se malo poigraju sa konjima po vilinskom običaju. Uхватила svaka vila po jednog konjica, sjela na njega pak ga šiba svojom zlatnom kosom i tjera ga uokrug po rosnoj travi“ (Brlić-Mažuranić, 2017:60).

Vile se dijele na zračne, zemne i vodne. Vila Kosjenka, lik priče *Regoč*, je zračna vila, koja je imala vilinsku koprenu bez koje ne može poletjeti u oblake, kad je podere postane obična žena, a ona je svoju koprenu žrtvovala kako bi spasila djecu.

„Kosjenkina koprena diže se i vije na noćnom vjetru i leprši povrhu vode, kao da će sad na poletjeti mala vila i nestati iz ove grozote“ (Brlić-Mažuranić, 2017:75).

„Svoj biser bijaše na igru potratila, a svoju vilinsku koprenu bijaše od dobrote srca poklonila i razderala — i sada ne mogaše ni poletjeti ni spasti se iz ove nevolje“ (Brlić-Mažuranić, 2017:76).

U priči *Ribar Palunko i njegova žena* javljaju se Morske Djevice i vile pomorkinje. Morske Djevice su pola ribe, pola djevojke, a vile pomorkinje su u službi Kralja Morskog na dnu mora u raskošnim dvorima:

„On do kola mlinskoga, a oko kola Morske Djevice pustopašne igre igraju. U val rone, po moru se gone, kose im se po valu rasteple, srebrne im peraje trepere, a rumena im se usta smiju. I po kolu sjedaju i oko kola more zapjenjuju“ (Brlić-Mažuranić, 2017:128).

Vile Zatočnice u priči *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica* prikazane su kao negativna demonska bića s dva crna krila, koje mogu uzrokovati olujno nevrijeme. Jaglenac i Rutvica se od njih sklanjaju na otok gdje je crkvice pa im vile ne mogu prići, one bježe od crkvenog zvona, a i Jaglenac oko vrata ima križić.

„Vidi dakle Rutvica: na jednoj se stijeni sastalo sedam vila Zatočnica, što su u Kitež-planini dvorile Zmaja Ognjenoga. Zovu se Zatočnice, jer su se zavjerile, da će se, kao posljednje od vilinskog plemena, osvetiti ljudskome rodu“ (Brlić-Mažuranić, 2017:25).

„Navrh planine pak bijaše jezerce, nasred jezera otok, a na otoku stara crkvice. Oko jezera bijaše livadica, a oko livadice brazda, davno izorana. Preko ove brazde nisu iz planine smjeli doći ni Zmaj ni vile ni nikakove strahote“ (Brlić-Mažuranić, 2017:25).

Vile Suđenice likovi su priče *Sunce djever i Neva Nevičica*, one određuju sudbinu djeteta u trenutku rođenja.

„Bila u mlinara kćerka, krasna djevojčica, a zvala se Neva Nevičica. Čim se bijaše ona rodila, okupale ju vile u omaji te se od nje svako zlo odmahivalo kao voda od mlina. I još joj narekoše vile da će joj u svatovima biti Sunce djeverom; ele, ona Sunčeva nevjestica. Zato je i nazvali: Neva Nevičica, a bila ona prekrasna i uvijek nasmijana kao vedar dan“ (Brlić-Mažuranić, 2017:8).

Svim vilama je zajednički vanjski izgled, one su nadnaravna bića posebne ljepote, visoke su, vitke, imaju bujnu kosu, a ponekad na glavi nose krunu, vijenac ili zvijezdu. Razlika u likovima vila u *Pričama iz davnine* je u tome što nekim vilama Ivana Brlić-Mažuranić pridaje pozitivne osobine pa one pomažu ostalim likovima, a u nekim pričama im je pridodala negativne osobine, ali one ne mogu nanijeti zlo ostalim likovima, jer se uvijek ispriječi nekakav motiv kršćanske naravi koji vile zaustavi u njihovoj namjeri.

3.4 Biljana Vidiček, O imenima u *Pričama iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić (Stribor, Regoč)

Autorica u svom radu piše kako je Ivana Brlić-Mažuranić *Priče iz davnina* sačinila oko imena i likova koji su uzeti iz slavenske mitologije. Pisci kojima se nadahnjivala su Afanasjev, Nodilo, Tkany, Kračmanov Valjavac, I. K. Sakcinski i Pavel Šafarik i posredovanjem tih autora, ona je u priče uplela slavenska božanstva: Svarožića, Mokoš, Hrs, Stribora, Zoru, ali isto tako i imena preuzeta iz našeg i ruskog folklora: Lutonjicu, Neumijka, babu Poludnicu, Domaće, Regoča i Relju. Autorica je posebnu pažnju posvetila liku Stribora i Regoča. Stribor je u priči Ivane Brlić-Mažuranić opisan kao moćni gospodar i starješina borove šume i Domaćih, bio je dobar prema dobrima, zao prema zlima, odjeven u crvenu kabanicu i sjedio je u dubu šume. Poveznica sa slavenskom mitologijom je u tome što je slavenski bog vjetera bio Stribog, a svantibor je bio naziv za stablo koje je i zimi bilo zeleno, a isto je tako bor najomiljenije stablo starih Slavena.

„Stribor pak bijaše šumski starješina. Sjedio je sred šume, u dubu tako velikom, da je u njem bilo sedam zlatnih dvorova i osmo selo, srebrnom ogradicom ograđeno. Pred najljepšim dvorom sjedi Stribor na stolici, u crvenoj kabanici“ (Brlić-Mažuranić, 2017:94).

Ime Regoča, kao i fizičke karakteristike, Ivana Brlić-Mažuranić preuzela je od slavenskog čovjeka Marka Regoča s Mljeta koji je slovio kao visok i jak, a spominje se u poemi *Suze Marunkove* Ignjata Đurđevića. U samom imenu Regoča autorica prepoznaje neke morfološke promjene koje su se događale kroz povijest u hrvatskom jeziku. Slavenski bog Radogost bio je bog gostoprimstva, a isto tako navodi i mjesto Radgoszcs [Radogošč], koje se nalazilo u Poljskoj, i u čijem izgovoru krajnja suglasnička skupina jednačenjem prelazi u naš glas *č* pa dobivamo Radgoč, a zbog lakšeg izgovora u suglasničkoj skupini *dg* izostaje *d*, što nam daje Ragoč, gdje se samoglasnik *a* izgovara zatvoreniije i mijenja se u samoglasnik *e*, što nas dovodi do imena Regoč. Ivana Brlić-Mažuranić Regoča je opisala ovako:

„Najednom, kada Kosjenka zakrenula oko najvećega zida, a ono pod zidom spava golem čovjek, veći negoli najveći hrast u najvećoj šumi. Na tom čovjeku ogromni plašt od debela platna, a opasao se remenom od pet hvati. U toga čovjeka glava velika kao najveći badanj, a brada kao stog kukuruzovine. Tako je velik taj čovjek, da bi tko pomislio: ono se crkveni toranj povalio uza zid. Zvao se pak taj čovjek Regoč i življaše u Legenu gradu i nije imao posla nego da broji kamenje Legena grada“ (Brlić-Mažuranić, 2017:62).

Likovi Sribora i Regoča pokazuju nam kako nije uvijek dovoljno suditi o nekome prema njihovom vanjskom izgledu i dojmu koji taj izgled daje o osobi. Iako je Regoč opisan kao div i sam pogled na njega izaziva strah, on je ustvari „nježni div“, koji je pun ljubavi i pažnje koju usmjerava prema Kosjenki. Sribor, kao glavni starješina i gospodar šume, isto tako svojom pojavom ulijeva strah, a ustvari je dobar prema onima koji su to svojim ponašanjem zaslužili i pruža svima priliku za iskupljenje.

3.5 Slobodan Z. Marković, Realni čovjek je centralni lik u fantastičnom svetu proze za decu Ivane Brlić-Mažuranić

Kao i većina autora koji se posvećuju likovima u djelima Ivane Brlić-Mažuranić, i ovaj autor piše o tome kako je ona inspiraciju za svoje *Priče iz davnine* pronašla u bogatstvu slavenskih mitova, legendi i bajki, posebno u usmenom hrvatskom stvaralaštvu.

U priči *Kako je Potjeh tražio istinu* dva su mitološka bića, Bjesomar i Svarožić. Bjesomar je bio vladar zlih i opasnih sila, a nasuprot njemu stoji Svarožić, oličenje svjetlosti i dobrote:

„Zato postade braći nekako strašno u ovoj tišini, jer se zorom prije sunca rado povlačio šumom, sve od krošnje do krošnje, zlobni Bjesomar, vladar svih šumskih bjesova“ (Brlić-Mažuranić, 2017:98).

„Protrnuše braća od čuda, a ona svjetlost iščezne s brda i stvori se bliže povrhu jednoga velikog kamena, zatim još bliže povrhu stare lipe i napokon zasjaji kao čisto zlato upravo pred njima. I ukaza im se prekrasno momče u blistavu odijelu, a oko njega zlatna kabanica trepti kao zlatan barjak“ (Brlić-Mažuranić, 2017:99).

Osim tih mitoloških bića, ova priča ima i ljudske likove, to su braća Marun, Ljutiša i Potjeh, i njihov djed Vjest. Marun i Ljutiša su dopustili da ih obuzmu zli duhovi, čak do te mjere da su se htjeli riješiti vlastitog djeda, ali su ih se uspjeli osloboditi i njihovi loši postupci su im oprošteni, a Potjeh, koji je bio istinoljubiv i dosljedan u svome naumu da se dosjeti prave istine, je stradao, ali to mu je bila nagrada za njegovu vrlinu i odanost djedu.

Pored mitoloških bića, ljudske likove imamo i u priči *Ribar Palunko i njegova žena*, to su ribar Palunko koji je bio siromašan, a silno je htio bogatstvo i ta pohlepa dovela ga je do toga da je izgubio ženu i dijete, ali je na kraju shvatio kako ništa nije važnije od obitelji. Njegova žena je bila hrabra i uporna i spremna na sve da vrati muža i dijete. Mitološka bića iz te priče su vezana uz more. To je Zora-djevojka, koja Palunku ispunjava njegove nerealne želje. Ona u zoru plovi morem u svom čunu, a živi na ostrvu Bujanu, preko kojega je Palunko otišao u

svijet Morskog Kralja. U njegovoj službi su morske djevice i brojna čudovišta: zmija orijaška, ptica orijaška i zlatna pčela. S tim čudovištima bori se Palunkova žena na svom putu da oslobodi Palunka, ona se žrtvuje za njega i njihovo dijete, a zbog Palunkovih čudi strada, ostala je nijema.

„Al do mora neznanoga treba proći tri pećine od oblaka: u jednoj zmija orijaška, majka sviju zmija, more diže i valove pravi; u drugoj ptica orijaška, majka sviju ptica, buru razmahuje; u trećoj zlatna pčela, majka sviju pčela, munje križa i izvodi“ (Brlić-Mažuranić, 2017:133).

Glavni junak u obliku običnog čovjeka nalazi se i u pričama *Sunce djever i Neva Nevičica*, *Šuma Striborova* i *Jagor*. U priči *Sunce djever i Neva Nevičica* to su mlinar i mlinarica, koji su oholi, proračunati i misle samo na svoju korist, a kada shvate kako mlin ne funkcioniira bez njihove kćeri Neve, postaju ljubomorni na nju i počinju ju mrziti. Neva je vedra, nasmijana, ima dobro srce i ne zanima ju nikakvo bogatstvo. U *Šumi Striborovoj* imamo lik majke, koja je spremna na sve za svoga sina, njezina ljubav prema sinu nadjačala je sva čuda šume Striborove i snahinu zloću. Sin je u svojoj naivnosti i zaljubljenosti zaboravio koliko voli svoju majku i išao je protiv nje, ali je na kraju shvatio kako je pogriješio. U *Jagoru* je glavni lik maleni dječak, koji je živio s ocem i maćehom koja ga nije voljela. Bio je dobar, pošten, hrabar, a kada ga se maćeha odlučila riješiti, nikada nije posustao na svom putu kući. Maćeha je bila zla i bile su joj važne samo materijalne stvari, ali za sve to na kraju plaća kaznu vlastitim životom. I u tim pričama ima mitoloških bića koja se upliću u ljudske sudbine nekim svojim postupcima. To su Mokoš u *Suncu djever i Nevi Nevičici*, Domaći i Malik Tintilinić u *Šumi Striborovoj* i Poludnica i Bagan u *Jagoru*. Mokoš je bila Sunčeva dadilja, kojoj je Ivana Brlić-Mažuranić dodala osobinu pretvaranja:

„A Mokoš znala je u svašta da se pretvori: i u pticu i u zmiju i u baku i u djevojku. I još mogaše Mokoš svašta načiniti: i zla i dobra. Al jao si ga onomu, koji joj se zamjeri, jer bijaše vrlo pakosna. Stanovala Mokoš u glibu nakraj močvarâ, gdje je jeseni sunce sjedalo. Kod nje bi Sunce sve zime noćivalo, a Mokoš znala i ljute trave i krepke pregovore, te bajlila i tetošila nejako Sunašce, dok se ne bi o Koledama pomladilo i nanovo prosinulo“ (Brlić-Mažuranić, 2017:).

Tu osobinu pretvaranja imamo i kod likova Domaćih, stanovnika šume u kojoj vlada starješina Stribor i kod lika Poludnice. Većina likova oblik mijenja po vlastitoj volji, jedino stanovnici Šume dobivaju oblik u skladu sa svojim ponašanjem. U priči *Lutonjica Toporko i devet župančića* se javorići pretvaraju u dječake, a grabić u Toporka, pred silnom željom župana da usreći drvodjelu i njegovu ženu koji nisu mogli imati djece.

„Neka ti usijeku devet javorića, neka ti donesu devet panjića. A ti pripremi devet kolijevki i naredi devet dadilja, nek zibaju panjiće od prve zvijezde pa do pola noći. Kada bude noći o ponoći, oživjet će devet panjića, i evo ti u dvoru devet župančića. A ti nemoj da ih nosiš u dvorove, nemoj da ih čuvaš ni od rose ni od mraza. Neka momci rastu o kiši i o suncu, jer su oni javorići, iz zemlje prokljali“ (Brlić-Mažuranić, 2017:).

„Nego uz javoriće porastao i deseti jedan mali grabić; te kud javori pod oblake bujaju, tud i grabić za njima se žuri, al' ih malen stići ne mogaše“ (Brlić-Mažuranić, 2017:).

U *Regoču* su nositelji radnje dva mitološka bića, Regoč i Kosjenka. Regoč je dobroćudno, snažno i golemo biće, čuvar Legen grada, kojemu je suprotstavljena vila Kosjenka. Ona je nestašna, radoznala, bliža je realnim ljudima, a na tom približavanju njima malo pomalo gubi svoje moći, da bi na kraju ostala u ljudskom svijetu i osjetila svu čovjekovu tugu i radost, ljepotu, ali i gorčinu normalnog ljudskog življenja.

“Svoj biser bijaše na igru potratila, a svoju vilinsku koprenu bijaše od dobrote srca poklonila i razderala — i sada ne mogaše ni poletjeti ni spasti se iz ove nevolje” (Brlić-Mažuranić, 2017:).

Sva mitološka bića u pričama Ivane Brlić-Mažuranić vezana su uz čovjeka i njemu su podređena. Pravi čovjek je uvijek pobjednik, njegov lik je najčešće određen jednom snažnom emocijom ili etičkim načelom. Palunko je sebičan, žudi za bogatstvom, a nasuprot njemu je lik njegove žene koja mu ostaje vjerna sve do kraja, i sama nastrada, ali svi su na kraju spašeni upravo zbog te njezine vjernosti i ljubavi. U *Regoču* je dobrodušnost djece privukla Kosjenku, ona je izgubila svoje moći i ostala s djecom živjeti u stvarnom ljudskom svijetu. U *Šumi Striborovoj* je ljubav majke oslobodila šumu začaranosti, u *Lutonjici Toporku* želja za potomstvom pretvara javoriće i grabića u dječake, meko srce Neve Nevičice pobjeđuje sve zle sile, a zloća Jagovore maćehe na kraju dobiva svoju kaznu.

U svakoj priči iz zbirke *Priče iz davnine* osim mitoloških bića pojavljuje se i običan čovjek, koji je ustvari centralna ličnost i sva ta neobična bića podređena su njemu. Uloga običnog čovjeka nije istaknuta zbog njegove fizičke snage, kao ni zbog pameti ili oštroumnosti, nego zbog njegovog dobrog srca.

3.6 Ana Pintarić, Domaći i Malik Tintilinić u djelima Ivane Brlić-Mažuranić, Jagode Truhelke i Snježane Grković-Janović

Ana Pintarić je bila dugogodišnja dekanica i profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku, koja je sada u mirovini, a u svom radu „*Domaći i Malik Tintilinić u djelima Ivane Brlić-Mažuranić, Jagode Truhelke i Snježane Grković-Janović*“ posvetila je pažnju, kao što i sam naslov kaže, likovima Domaćih i Malika Tintilinića. Domaći su mali kućni duhovi, čuvari ognjišta i doma, a u toj se ulozi u pričama Ivane Brlić-Mažuranić, osim njih javljaju i djed Vjest (*Kako je Potjeh tražio istinu*), žena ribara Palunka (*Ribar Palunko i njegova žena*), baka (*Šuma Striborova*), svijetla kneginja (*Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica*), Neva Nevičica (*Sunce djever i Neva Nevičica*), djed Neumijka (*Lutonjica Toporko i devet župančića*), Jagor i Bagan (*Jagor*). Taj motiv čuvanja doma javlja se u 7 od 8 priča koje se nalaze u *Pričama iz davnine*. Djed Vjest svoj dom voli više od života, žena ribara Palunka sjedi na kućnom pragu i čuva ogranj dok on luta u potrazi za zlatom, djed Neumijka voli i čuva goru kao svoj dom, Jagor, uz pomoć Bagana, čuva svoj kućni prag.

U *Šumi Striborovoj* Domaći osim tog naziva još nose naziv mužići, rasplamsane luči, a jedan je određen točnim imenom, to je Malik Tintilinić. Oni na sebi imaju kožuhe, kapice i crvene opančiće, kosa i brada su im sivi, a oči žarke kao ugljen. Pojavljuju se po ognjištu, pepelu, pod policom, na stolici, u ćupu i na klupi, veseli su, smiju se, vrište, cikću, guraju, krevelje i hvataju u kolo.

„Kad ona tamo, ali ono se na ognjištu istom rasplamsale luči, a oko plamena zaigrali kolo "Domaći", sve sami mužići od jedva po lakta. Na njima kožusi, kapice i opančići crveni kao plamenovi, kosa i brada sive kao pepeo, a oči žarke kao živi ugljen. Izlazi njih sve više i više iz plamena, svaka luč po jednog daje. Kako izlaze, tako se smiju i vrište, prebacuju se po ognjištu, cikću od veselja i hvataju se u kolo. Pa zaigra kolo: po ognjištu, po pepelu, pod policu, na stolicu, po ćupu, na klupu!“ (Brlić-Mažuranić, 2017:89).

Domaći su duhovi kućnog ognjišta, metafora su za dobro, plemenitost, nadu i svjetlost. Mudri su i razboriti i znaju svakoj nevolji stati na kraj, a pojavljuju se kada je majka nesretna kako bi ju razveselili i obradovali.

3.7. Likovi Ivane Brlić-Mažuranić

Nositelji ideje dobra u djelima Ivane Brlić-Mažuranić su djeca, ona podnose teret i žrtvu kako bi se to dobro ostvarilo. Djeca su stavljena u opasne situacije kojima se naizgled ne vidi rješenje, već im život visi o niti, ali se nadnaravno uvijek stavilo u zaštitu malenih. Kroz sve je priče naglašena veličina dječjeg pouzdanja u Boga, koje je toliko da ona hrabro ulaze i u smrtne situacije.

„I premda Rutvica mišljaše, da u planini nema krštene duše, ipak ona učini, kako ju bijaše mati naputila, da čini za oluje: prekrsti se naime i pomoli se Bogu“ (Brlić-Mažuranić, 2017:30).

Dječja srca su čista, neiskvarena, spremna na učenje, žedna ljubavi i iskrenosti, a dječja duša uzor kome svi moramo težiti i kome se uvijek moramo vratiti ako se želimo opredijeliti za dobro (Špehar, Salopek, 2015). Potjeh, Jagor, Rutvica i Jaglenac su djeca kojoj Ivana Brlić-Mažuranić dodjeljuje tešku zadaću.

U priči *Regoč* djeca imaju važnu ulogu, ona zajedno s Regočem i Kosjenkom spašavaju dvoje staraca od potopa Zlovode, a da se takvo zlo više ne ponovi, djeca su odlučila sagraditi jedno selo, jednu crkvu i jedno groblje. U toj priči je prikazano kako su dječja nevina srca izgradila nov život bez zavisti i mržnje.

„Sve je pošlo po dobru u selu. Djed i baka upućivahu djecu, te djeca oralna i sijala. Po savjetu bake i djeda učiniše samo jedno selo i jedno gumno, jednu crkvu i jedno groblje, kako više ne bi bilo zlobe ni nesreće“ (Brlić-Mažuranić, 2017:80).

Likovi Ivane Brlić-Mažuranić stalno su u pokretu, svi su na nekom putu. Put je metafora za ljudski život, a može biti put dobra i put zla. U djelima Ivane Brlić-Mažuranić ocrtana su oba puta, a njezini likovi imaju prostora za pokajanje i promjenu i time njihov put postaje putom obraćenja (Špehar, Salopek, 2015). Tako u priči *Kako je Potjeh tražio istinu*, braća Marun i Ljutiša skreću s pravog životnog puta, čak toliko da pomišljaju da ubiju vlastitog djeda, ali kasnije se pokaju i spašavaju djeda.

„Nagovara dakle Marun Ljutišu, al Ljutiša nikako ne htjede da svojom rukom ubije djeda. Složiše se dakle i dogovoriše napokon, da će još iste večeri potpaliti staru kolibu. Neka izgori ona i u njoj starac“ (Brlić-Mažuranić, 2017:110).

U priči *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica* kneginja bježi na put kako bi spasila svoj život i život svog sina.

„Navalili neprijatelji na tvrdi grad neke plemenite i dobre kneginje. Kneginja nije mogla da tako brzo sakupi svoju veliku i vjernu vojsku i da obrani svoj tvrdi grad, nego je morala pobjeći noću sa svojim sinom, sa malim kneževićem, u naručju“ (Brlić-Mažuranić, 2017:21).

Svi junaci Ivane Brlić-Mažuranić probijaju se kroz opasnost da pronađu nešto izgubljeno ili da otkriju novu sreću i životno zadovoljstvo. Taj put predstavlja bijeg od opasnosti i zla, prema boljem i sretnijem životu. Likovi na tom putu podnose zlo, vjeruju, nadaju se i opraštaju (Špehar, Salopek, 2015). I u romanu *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, glavni lik, dječak Hlapić, odlazi na putovanje gdje se susreće s osobama različitog karaktera, a pomaganjem svima koji mu se nađu na putu pokazuje svoju neiskvarenost, dobrotu i skromnost. Na putu mu se događaju različite nezgode, ali on sve zapreke uspijeva prevladati, sa svim problemima i zlim karakterima suočava se spremno i neustrašivo. Hlapić je dobar, pravedan, plemenit, uvijek spreman pomoći, velikodušan, domišljat, mudar, hrabar, snažan, izuzetan, a nasuprot njemu stoji Gita, koja je prosječna, karakteriziraju je ljepota, ljupkost, spretnost i beskorisne vještine poput plesa, sviranja i žongliranja, i na taj način njih dvoje ostvaruju ravnotežu. Takvu ravnotežu ostvaruju i majstor Mrkonja i njegova žena, on je bio strašan i zao, tvrda srca, nepravedan i zlovoljan, a njegova žena imala je dobro srce i bila je brižna prema Hlapiću (Zima, 2001). Iako ih je oboje zadesila ista tragedija, gubitak kćeri, ona je na njih imala različit utjecaj, srce majstora Mrkonje postalo je tvrdo, a njegove žene još mekše nego što je bilo prije.

Likovi Ivane Brlić-Mažuranić su nositelji jedne osobine i izvršitelji zadaće koju im je autorica namijenila, nema psihološke motivacije u njihovim postupcima. Tako je starac Vjest nositelj mudrosti, Neva ljepote i dobrote, majka u *Šumi Striborovoj* majčinske ljubavi, Rutvica bezazlenosti i vjere, Palunkova žena vjernosti, a Relja snage i junaštava.

„Zato je i nazvali: Neva Nevičica, a bila ona prekrasna i uvijek nasmijana kao vedar dan“ (Brlić-Mažuranić, 2017:8).

„Hvala ti, dobri gospodar, na svemu dobrom, što mi ga daješ. Ali ja volim ostati u svojoj nesreći, a znati, da imam sina, negoli da mi dadeš sve blago i sve dobro ovoga svijeta, a da moram zaboraviti sina“ (Brlić-Mažuranić, 2017:95).

„I premda Rutvica mišljaše, da u planini nema krštene duše, ipak ona učini, kako ju bijaše mati naputila, da čini za oluje: prekrsti se naime i pomoli se Bogu“ (Brlić-Mažuranić, 2017:30).

„Ne prevari se vjerna žena na biser i zlato, nego ovako zmiji nijemim jezikom govorila...“ (Brlić-Mažuranić, 2017:134).

„Al ti si junak nad svim junacima, pa se ne daj, Reljo, sramotiti“ (Brlić-Mažuranić, 2017:47).

Radnju u pričama pokreću osjećaji likova – Kosjenkina znatiželja, Neumijkino suosjećanje ili županova čežnja, Palunkovo zadovoljstvo i pohlepa, Potjehovo poštenje i istinoljubivost, Nevino sažaljenje, plahost, stid sina i pohlepa maćehe (Zima, 2001).

„No Kosjenka željaše da upozna sav stvor božji — i tako se oni dogovoriše, da će pod zemljom putovati, dok ne stignu pod onu šumu, gdje bijahu ona zlatna polja“ (Brlić-Mažuranić, 2017:65).

„Tako se onog jutra djed Neumijka nad rudinom desio, te vidio, kako župan brigu vodi o mladim javorićima“ (Brlić-Mažuranić, 2017:144).

„Al se još više obradovao Palunko, kad se domislio: "Ovo je žena vilinska, pokazat će mi put do blaga zmajeva ili do vrta kraljevine. Treba samo da se strpim, da je ne ojadim"(Brlić-Mažuranić, 2017:124).

„Ali Potjeh vrlo ljubljaše istinu, zato ne htjede da poslušaj bijesa, niti da laže djedu, nego otepe bijesa nogom i reče djedu...“ (Brlić-Mažuranić, 2017:103).

„Vrati se, bako, sutra, kad budem sama. Samljet ću ti žito bez plate“ (Brlić-Mažuranić, 2017:8).

„Čim je mati prešla preko praga, utrne se vatra na ognjištu i pade raspelo sa stijene. Ostadoše sin i snaha u mračnoj izbi — i sada sin osjeti, kako je počinio veliku grjehotu na majci, i pokaje se jako“ (Brlić-Mažuranić, 2017:92).

Hlapić je nositelj skromnosti i hrabrosti, a na njegovom putu snagu mu daju upornost i neodustajanje.

"Što će Hlapiću tolika mudrost i tolika hrabrost na ovako laku putovanju? Zar on treba toliku hrabrost da povede upregnutog magarca na uzdi? Ili treba svoju mudrost da traži izgubljene guske?" (Brlić-Mažuranić, 1974:7).

Imena i likove za *Priče iz davnine* Ivana Brlić-Mažuranić preuzima iz slavenske mitologije. Ta je veza čvrsta, ali ne uključuje mogućnost identifikacije njezinih likova s istoimenim ili sličnoimenim likovima iz slavenske mitologije. Poticaji za pisanje su joj bila djela A. Afanasjeva i Natka Nodila. Likovi Svarožića, Mokoš, Stribora, Zora-djevojke, djeda Neumijka, Kralja Morskog, babe Poludnice, Domaćih i Bagana su postojeći likovi u

slavenskoj mitologiji kojima ona mijenja i preoblikuje imena i osobine. Iz usmene književnosti preuzima likove Lutonjice Toporka, Regoča i Malik Tintilinića (Zima, 2001).

Patuljci, duhovi, vile i vilenjaci su likovi koji u pričama žive na svim mogućim mjestima: pod vodom, u šumama, na stablima, u grmlju, u zdencima, pod kućnim pragom, u spiljama, na poljima, starim mlinovima, iza peći u kuhinji (Zalar, 2014). Od svih mitoloških bića koja se spominju u njezinim pričama, kućni dusi su najprivrženiji ljudima. Jedan od njih je Malik Tintilinić, koji je u pretpovijesti poznat kao patuljak omiljen u narodu, može se preobražavati, često u magarčića. U Istri, sjevernom Primorju, Slavoniji i kajkavskoj Hrvatskoj poznat je kao Malik, a u srednjoj i južnoj Dalmaciji Tintilin i bio je dječčić u crvenoj odjeći i crvenoj kapici, rado se šali i pleše, gospodar donosi blagostanje, nastaje od duše nekrštena umrla djeteta. Malik je kućni duh koji se ne prikazuje svima. Domaći su mali kućni dusi iz priče *Šuma Striborova*, koji bakinu kuću ispunjavaju toplinom i radošću, a situacije mijenjaju uz pomoć mudrosti.

„Na njima kožusi, kapice i opančići crveni kao plamenovi, kosa i brada sive kao pepeo, a oči žarke kao živi ugljen. Izlazi njih sve više i više iz plamena, svaka luč po jednog daje. Kako izlaze, tako se smiju i vrište, prebacuju se po ognjištu, cikću od veselja i hvataju se u kolo“ (Brlić-Mažuranić, 2017:89).

Kućni duh se spominje i u priči *Jagor*, to je Bagan, koji štiti seosko imanje i njega je potrebno namamiti snopom upletene pšenice u dovratku. Njega vide i čuju samo oni za koje on smatra da su to zaslužili, ne pojavljuje se pred likovima koji su se ogriješili o bližnjeg i zatvorili svoje srce.

Autorica pažnju posvećuje i liku djeda Neumijka iz priče *Lutonjica Toporko i devet župančića*. To je lik koji potječe iz ruske narodne priče, bio je starčić koji se obvezao vragu da se 15 godina neće brijati ni šišati, brisati nos i mijenjati odjeću.

„Djed Neumijka nit se mije, nit se brije, niti nokte podrezuje, nego zori o osvit i noći o sutonu nebom prolazi. Na nogama mu opanci skorohodi, a na glavi ćepica-vedrica“ (Brlić-Mažuranić, 2017: 143).

Prema slavenskoj interpretaciji to je bog svijetlog neba koji se za 7 zimskih mjeseci ne češlja, ne šiša, ne umiva i ne briše nos, pokriva se oblacima i maglom. Njega ne zanima civilizacija, ni ljudi, živi poput pustinjaka. Ivana Brlić-Mažuranić pridodala mu je karakteristične staračke osobine: lakomost za stvarima koje su drugim ljudima beznačajne, mrzovolju, ali je isto tako

slab pred nježnošću koju mu iskazuje Toporko, smeta mu uskraćivanje slobode živim stvorovima, mudrost mu dolazi iz prirode, dio je te prirode i živi onako kako mu ona nalaže.

„Star je djed Neumijka, mnogo znade i mnogo umije, al u koga nema mane! Pa tako je i u njega mana: lakom je na lješnjake, ko čeljade, koje šuma hrani. Dugo druguju šuma i Neumijka, te ako mu je šuma svoju mudrost darivala, nije mu ni svojih mana oprostila!“ (Brlić-Mažuranić, 2017:161).

Od ostalih mitoloških likova tu su Svarožić, božić koji diže i spušta Sunce, Bjesomar, vladar šumskih bijesova, morska Zora-djevojka, Kralj Morski i ostale razne morske nemani i Mokoš, Sunčeva dadilja koja ga tetoši tijekom mračnih zimskih mjeseci.

4.KRŠĆANSKA, ETIČKA I MORALNA NAČELA IVANE BRLIĆ MAŽURANIĆ VEZANA UZ LIKOVE U DJELIMA ČUDNOVATE ZGODE ŠEGRTA HLAPIĆA I PRIČE IZ DAVNINE

Svijet koji Ivana Brlić-Mažuranić prikazuje u svojim djelima donosi dobrotu čovjeka, plemenitost koja je moćnija od podlosti, vjeru u bolje, ljubav koja uvijek nadvladava mržnju, hrabrost koja prigušuje strah, istinu koja je jača od laži i ona taj svijet suprotstavlja gruboj životnoj realnosti. Njezina su djela izlet iz svijeta svakodnevnih teškoća, neprilika i zala u bolji, ljepši i humaniji svijet (Jelčić, 1970).

Osnovni smjerokaz i orijentir Ivani Brlić-Mažuranić bila su kršćanska izvorišta, i to etika srca, ljubav i oćut za patnje blišnjega (Hranjec, 2005). U svim djelima Ivane Brlić-Mažuranić prisutan je kršćanski podtekst: ohrabruje se strpljivo podnošenje zla, ukazuje se na nužnost prihvaćanja dužnosti, slavi se izdržljivost ljubavi, poučava se kako bezazlenost pobjeđuje sva iskušenja i upozorava se na pogibeljnost pohlepe. Prisutna je i kršćanska ideja ljubavi koja podrazumijeva trpljenje bez žaljena, podnošenje dužnosti, žrtvovanje za blišnjega, ljubav i prema onome koji nanosi zlo (Zima, 2001).

U *Ribaru Palunku i njegovoj ženi* imamo prikazanu vjernost i žrtvu zbog ljubavi:

„Dok ovo tako bijaše, dotle žena Palunkova u kući samovala i tugovala. Prve večeri na ognjištu oganj podržavala i večeru varila, a kad Palunka nije dočekala, onda oganj zapustila i više ga nije palila“ (Brlić-Mažuranić, 2017:132)

“Išla tako žena sa djetetom, malim Vlatkom, išla za sedmicu, išla za dvije. Nigdje ne nalazila puta do Morskoga Kralja. Umorila se već jadnica kruto te jednoga dana zaspala na kamenu uz more” (Brlić-Mažuranić, 2017:126).

U *Kako je Potjeh tražio istinu* prikazani su istina, grijeh i iskupljenje:

“Ali Potjeh vrlo ljubljaše istinu, zato ne htjede da poslušā bijesa, niti da laže djedu, nego otepe bijesa nogom...” (Brlić-Mažuranić, 2017:103).

“Jedne večeri dakle (a bijaše to baš one večeri, kad se Potjeh onako lomio radi djeda) reče Marun Ljutiši: — "Hajde, brate, da se riješimo djeda. U tebe je oružje, dočekaj ga na kladencu pa ga smakni.” (Brlić-Mažuranić, 2017:110).

“Nego nama, djede, oprostī, a mi ćemo te služiti i nastojati kao robovi” (Brlić-Mažuranić, 2017: 115).

U *Sunce djever i Neva Nevićica* prikazuje se nesebično milosrđe i iskrena ljubav:

— "E hvala ti, djevičice", reče baka Mokoš, "bit ću ti na pomoći, kudgod budeš nogom prolazila, kad nisi čuvala nožice od ledene vodice, niti ruke od neplaćene muke"(Brlić-Mažuranić, 2017:8).

— "Hvala tebi na ključevima, mila djevičice, al sam eto drugo zamislio. Ti ćeš meni biti ljuba i vjerenica, jer si ljepša nego jutarnja zvjezdica. Evo dobrog konja moga, ponijet će nas u moju pustu banovinu" (Brlić-Mažuranić, 2017: 12).

U *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica* prikazani su čistoća, bezazlenost i pouzdanje u Boga:

"Ali Jaglencu i onako nije ništa strašno. Njegova ga majka očuvala kao cvijetak pred oltarom, tako da mu se još nikada ni najmanje zlo ne bijaše dogodilo: niti ga strnak ubo, niti ga zla riječ uplašila" (Brlić-Mažuranić, 2017: 27).

"Strašno je medvjedicu pogledati, a Jaglenac ništa strašno ni zlo ne vidi u njoj i ne može ništa drugo pomisliti..." (Brlić-Mažuranić, 2017: 33).

"— "Zbogom, djeco moja! Sami ćete ostati na svijetu, a nisam vas naučila velikim mudrolijama. — Al dat će Bog, bit će za vas nejake upravo dosta ono, čemu vas naučih" (Brlić-Mažuranić, 2017: 24).

"I premda Rutvica mišljaše, da u planini nema krštene duše, ipak ona učini, kako ju bijaše mati naputila, da čini za oluje: prekrsti se naime i pomoli se Bogu" (Brlić-Mažuranić, 2017: 30).

"Relja prihvati, što mu je narod nudio, jer je pravo sudio, da mu je Bog zato dao toliko snage i junaštva i da ga je zato oslobodio okrutnosti i nasilnosti, da uzmogne biti na korist svojoj kneževini" (Brlić-Mažuranić, 2017: 56).

U *Regoču* se prikazuje ljudska nesloga koja teži samouništenju i na čijim razvalinama mora nastati bolji svijet:

"Bila je pak ljuta svađa među ona dva sela — svađa radi gumna i radi pašnjaka, radi mlinova i radi drvosjeka, a ponajpače radi palice starješinske, što je odavna jedno selo svojatalo a drugo ne htjelo da je izdade. I tako bila ona dva sela dušmanska jedno drugome (Brlić-Mažuranić, 2017:70).

"Hajdemo da provrtamo nasip vode Zlovode. Voda će proširiti rupu, nasip će se provaliti, voda će udariti na dušmansko selo, potopit će ljude, žene, polja i groblje i izravnat će se voda nad njima, pak će biti more, gdje bijaše prije selo dušmansko" (Brlić-Mažuranić, 2017: 73).

"I oko brdašca, gdje bijahu čobani i čobanice sa Liljom i Kosjenkom, dizaše se voda sve više i više. Plače i nariče jedna čobančad, koji za majkom, koji za bratom ili sestricom, a koji za kućom i baščicom, jer vide, da su oba sela propala i da nikomu nema spasa — a i k njima se eto voda diže" (Brlić-Mažuranić, 2017:75).

U svojim djelima autorica ističe i važnost igre, ona smatra kako se uz igru uči (Zalar, 2014).

Tako u *Šumi Striborovoj* Domaći dolaze kod bake da se s njom igraju kada je ona nesretna, a

Jaglenac u priči *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica* kroz igru uči kako lakše doći cilju. U *Regoču* je za Kosjenku igra ozbiljna stvar, u njoj se mogu izgubiti svi čarobni biseri:

Pa zaigra kolo: po ognjištu, po pepelu, pod policu, na stolicu, po ćupu, na klupu! Igraj! Igraj! Brzo! Brže! Cikću, vrište, guraju se i krevelje. Sol prosuše, kvas proliše, brašno rastepoše — sve od velike radosti. Vatra na ognjištu plamsa i sjaji, pucka i grije; a baka gleda i gleda. Nije joj žao ni soli ni kvasca nego se raduje veselju, što joj ga Bog šalje na utjehu (Brlić-Mažuranić, 2017: 90).

Na pijesku uz crkvicu igra se dijete ne jako, Jaglenac maleni, a na djetetu križić zlačani. Na pijesku se zaigrao: dvore gradi, dvore razgrađuje, sitnom rukom kulu sazidao, pa se svome poslu nasmijava (Brlić-Mažuranić, 2017: 48).

Djeca cikću od radosti, a Kosjenka baca sve biserak za biserkom i ne misli, da bi ih trebalo sačuvati, jer Kosjenka ništa na svijetu nije voljela toliko, koliko krasne igre i mile pjesmice (Brlić-Mažuranić, 2017:72).

Najlakši i najbrži način savladavanja znanja je učenje kroz igru. Uči se spontano i takva su djeca zadovoljnija i motiviranija za rad jer igra mlado biće čini komunikativnijim, razvija inteligenciju i misaone operacije (Petrović, 2015).

Etički kodeks Ivane Brlić-Mažuranić uključuje ljubav i pravdoljubivost, hrabrost i čestitost, milosrđe i krotkost i ponos, a sve to počiva na načelu dužnosti. Osjećaj dužnosti i ustrajanje u njoj je zalag duševnog mira koji omogućuje da živimo bez straha, bez strepnje i bez duševnih nemira. Čovjek se s teškoćama pomiruje ne zato da bi ih pasivno podnosio, nego da ih aktivno prevlada i tako učvršćuje svoju odanost životu takvom kakav jest (Jelčić, 1970).

Životni stav Ivane Brlić-Mažuranić je kršćanski i ona je taj stav utkala i u svoja djela. Djela je prvenstveno pisala za svoju djecu i htjela im je ugraditi vrijednosti do kojih joj je i samoj bilo stalo. Njezina djela govore o dubokim, istinskim moralnim vrijednostima koje se temelje na biblijskoj istini o dobroti i ljubavi prema bližnjemu, poniznosti, skromnosti, grijehu, spoznaji, kajanju i opraštanju (Špehar, Salopek, 2015).

Priče iz *Priča iz davnine* može se podijeliti na dva dijela, na priče iz drevnog slavenskog poganskog razdoblja i priče iz slavenskog kršćanskog razdoblja. U drugu skupinu spadaju priče *Šuma Striborova*, *Regoč* i *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica*, a ostale priče u prvu skupinu jer se u njima ne spominje riječ „Bog“ ili „Božji“ (Špehar, Salopek, 2015).

U priči *Kako je Potjeh tražio istinu* Ivana Brlić-Mažuranić ustanovljuje poetiku srca. Svatko od nas odluči kojim će putem, a da ne pogleda prvo u svoje srce:

„Kiniš se i mučiš i dozivaš mudrost godinu dana, da doznaš istinu. A da si poslušao svoje srce, kad ti je na pragu kolibe govorilo, da se povratiš i da ne ostavljaš djeda, eto ti, jadan, istine i bez mudrosti“ (Brlić-Mažuranić, 2017:112).

Jedan od iznimnih primjera majčinske ljubavi nalazi se u priči *Šuma Striborova*, kada se starica pred samim Striborom, koji je u ovoj priči personifikacija Boga, odriče povratka u svoju mladost jer ima sina, govoreći mu:

„Ali ja volim ostati u svojoj nesreći, a znati, da imam sina, negoli da mi dadeš sve blago...“ (Brlić-Mažuranić, 2017:95).

Sam kraj priče isto govori o veličini te ljubavi kada sin spoznaje što je učinio i moli Boga i majku da mu oprost:

„Bog mu oprost, a majka mu nije ni zamjerila bila“ (Brlić-Mažuranić, 2017:95).

Ljubav uz sebe nužno vezuje i oprostjenje, a iz nje sve proizlazi, i istina, i pravda, i oprost (Špehar, Salopek, 2015).

Kroz priču *Kako je Potjeh tražio istinu* protkana je prva i temeljna zapovijed kršćanstva, a to je ljubav. Svarožić se ukazao braći i naredio im da ne ostavljaju djeda dok on ne ostavi njih i dok ne vrate ljubav djedu. Ivana Brlić-Mažuranić je tu zapovijed duboko usadila u svoj život i svoja djela, jer ljubav svemu daje smisao (Špehar, Salopek, 2015).

Svako dijete treba biti osviješteno o svojim osnovnim pravima. Djecu je potrebno stalno ohrabrivati u primjeni tih prava, ali ih je isto tako potrebno i zaštititi. Potrebno je kod njih razvijati samopouzdanje, tolerantnost i poštivanje i prihvaćanje drugih, poticati na poštivanje sebe, poštivanje različitosti, učiti ih miroljubivom rješavanju sukoba, učiti ih na spremnost za suradnju, uzajamno pomaganje i dijeljenje, na izgradnju pravilnog odnosa prema okolišu, široj zajednici i svijetu u cjelini. Sve te vrijednosti i sva ta načela trebaju biti usađena i u književne sadržaje (Peko, Center i Munjiza, 2005).

Roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* je roman u kojemu su brojna dječja prava uskraćena, ali ima i onih koja su zadovoljena. Tablica 1. prikazuje ta prava.

Tablica 1. *Dječja prava u romanu Čudnovate zgrade šegrta Hlapića*

USKRAĆENA PRAVA	ZADOVOLJENA PRAVA
• biti zaštićen od zlostavljanja i zanemarivanja • pravo na adekvatnu prehranu • pravo na imovinu • pravo na pravednu zaradu • pravo na odmor • pravo na slobodno vrijeme i igru • pravo na smještaj • pravo na primjereno obrazovanje • pravo na ljubav i razumijevanje • pravo na primjerenu zdravstvenu zaštitu • pravo na ime	• biti zaštićen od zlostavljanja i zanemarivanja • pravo na imovinu • pravo na odmor • pravo na primjereno obrazovanje • pravo na ljubav i razumijevanje

Izvor: Izradila autorica prema: Peko, A., Center, S., Munjiza, E. (2005). Dječja prava na primjeru knjige *Čudnovate zgrade šegrta Hlapića*. U A. Pintarić (Ur.) *Zlatni danci 6 – Život i djelo(vanje) Ivane Brlić-Mažuranić* (str. 165-172). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.

“Onda uhvati one čizmice i izbije Hlapića sa čizmicama po leđima” (Brlić-Mažuranić, 1974:11).

“O Bože moj!” uzdahnuo je Hlapić, kad je vidio, da nema čizmica” (Brlić-Mažuranić, 1974:33).

“Cijeli je dan sjedio u poderanim hlačama i crvenoj košulji na malom postolarskom stôcu, koji je imao tri noge, i cijeli je dan zabijao klince u čizme i šivao cipele” (Brlić-Mažuranić, 1974:9).

“Hlapić je spavao u kuhinji na podu kraj štednjaka” (Brlić-Mažuranić, 1974:11).

“Hlapić je spavao na štali” (Brlić-Mažuranić, 1974:25).

“Tako su spavali pod mostom Bundaš, Hlapić i onaj čovjek u crnoj kabanici” (Brlić-Mažuranić, 1974:33).

“To Hlapiću nije bilo pravo i požalio je, što ne zna bolje pisati” (Brlić-Mažuranić, 1974:19).

“Majstor Mrkonja bio je dakle tvrda srca i vrlo nepravedan, pa je psovao i vikao na Hlapića kad god je bio zlovoljan” (Brlić-Mažuranić, 1974:9).

“Umro je starac mljekar bez djece, bez rođaka i bez kumova. Na smrtnoj postelji sjetio se šegrta Hlapića i ostavio mu svoja kola i svoga magarca. Ovo se daje na znanje šegrta Hlapiću s pozivom, da dođe po svoju baštinu u starčev bivši stan kraj gradske malte” (Brlić-Mažuranić, 1974:121).

“Majstorica je bila jako dobra. I njoj se dogodila ista žalost kao i majstoru Mrkonji. No ona je od toga doba postala još bolja i imala je vrlo dobro srce. Hlapića je jako voljela” (Brlić-Mažuranić, 1974:9).

To je i roman koji posjeduje brojne odgojne vrijednosti, utječe na cjelokupan razvoj jedne mlade osobe, oslobađa od stega i logike racionalnog mišljenja, od prijetnji i zabrana odraslih, sudjeluje u izgradnji djetetova pogleda na svijet, podrška je u izražavanju stajališta i mišljenja, navikava i potiče na rad, uči poštovanju starijih, neuzmicanju prema iskušenjima, svladavanju i rješavanju teškoća i najtežih zadataka. *Čudnovate zgođe šegrta Hlapića* nezamjenjiv su instrument u razvijanju istinoljubivosti, solidarnosti, samopouzdanja, hrabrosti, optimizma, tolerantnosti, samokritičnosti, razumijevanja drugih, emocionalnosti, iskrenosti i radoznalosti (Petrović, 2015).

Kroz djela Ivane Brlić-Mažuranić razvija se svijest o čovjeku kao najvećoj vrijednosti, njeguje se vjera u čovjeka i vrijednost slobode.

4.1 Djela Ivane Brlić-Mažuranić – izvor odgojno-obrazovnih vrijednosti u radu s djecom predškolske dobi

U Dječjem vrtiću „Vrtuljak“ u Zaprešiću, u skupini Pužići, koju čine djeca u dobi od 5 do 6.5 godina proveden je projekt pod imenom *Ivana Brlić-Mažuranić*. Projekt je proveden u pedagoškoj godini 2017./2018.

Cilj projekta bio je razviti interes za čitanje kod djece predškolske dobi i potaknuti njihove stvaralačke potencijale te ih upoznati sa životom i radom Ivane Brlić-Mažuranić. Također se poticalo i istraživačko učenje, pronalaženje novih izvora podataka te samostalnost u realizaciji aktivnosti.

Djeci je u samom projektu, osim čitanja priča i dramatizacija, ponuđen i veliki broj ostalih aktivnosti u svim drugim centrima koji u skupini postoje (kao što su matematički kutić, kutić građenja) te razne društvene igre. Tijekom projekta puno se pisalo, lijepilo, crtalo, izrezivalo, glumilo, učilo, ali i dobro zabavljalo.

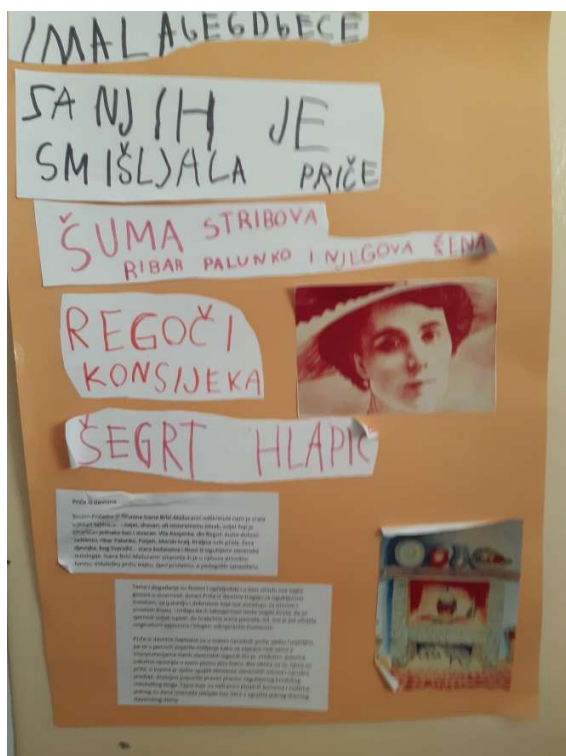
Rad na projektu je i sklop različitih istraživačkih aktivnosti djece u kojima se uloga odgajatelja može opisati slično kao i u svim drugim istraživačkim aktivnostima djece. Odgajatelj djecu treba ponajprije dobro razumijeti kako bi im mogao osigurati primjerenu i pravodobnu podršku te time poticati prirodni tijek razvoja njihovih aktivnosti, kao i projekta u cijelosti.

Pritom se može koristiti različitim strategijama promatranja djece i dokumentiranja njihovih aktivnosti kao podlogom svog uključivanja u projekt. Različita dokumentacija koja nastaje tijekom projekta ima mnoge namjene, a neke od njih su poticanje djece na raspravu, prisjećanje na važne trenutke i ključne događaje povezane s projektom, praćenje tijeka razvoja projekta pa sve do evaluacije i prezentacije ostalim zainteresiranim osobama (roditeljima, stručnjacima, široj društvenoj sredini i dr.).

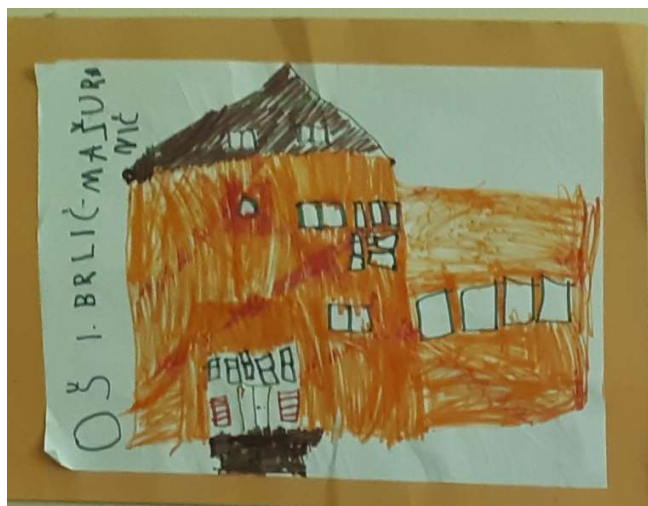
Kako samo ime govori, rad djece na projektu treba biti samostalan rad djece, koji neizravno i diskretno potiče odgajatelj. U radu na projektu djeca rukovođena vlastitim interesom biraju određenu temu koju tijekom određenog vremena dublje istražuju. Pri tome im odgajatelj pomaže pribavljanjem određenih resursa, poticanjem na razmišljanje i rješavanje problema, kao i na raspravu s drugom djecom ili odgajateljem.

Projekt je započeo tako što je Dječak P. iz skupine posjetio Osnovnu školu „Ivane Brlić-Mažuranić“ u Prigorju Brdovečkom, u kojoj radi njegova majka. Kao rezultat tog posjeta nastao je plakat o Ivani Brlić-Mažuranić, oko kojega su mu pomogli članovi njegove obitelji. Kada je došao u vrtić, djeci iz svoje skupine prepričao je legendu o nastanku priče *Regoč i Kosjenka*, s kojom se upoznao prilikom posjeta školi.

Dječak P.: „Jednom davno Ivana je došla u posjet školi. Vani je počela velika oluja i kiša je bez prestanka padala cijeli dan i cijelu noć pa su djeca iz škole, zajedno s Ivanom, morala ostati zatvorena u školi. Ivana je voljela izmišljati priče pa je, kako bi zabavila djecu, izmislila priču o vodi Zlovodi, koja je potopila cijelo selo

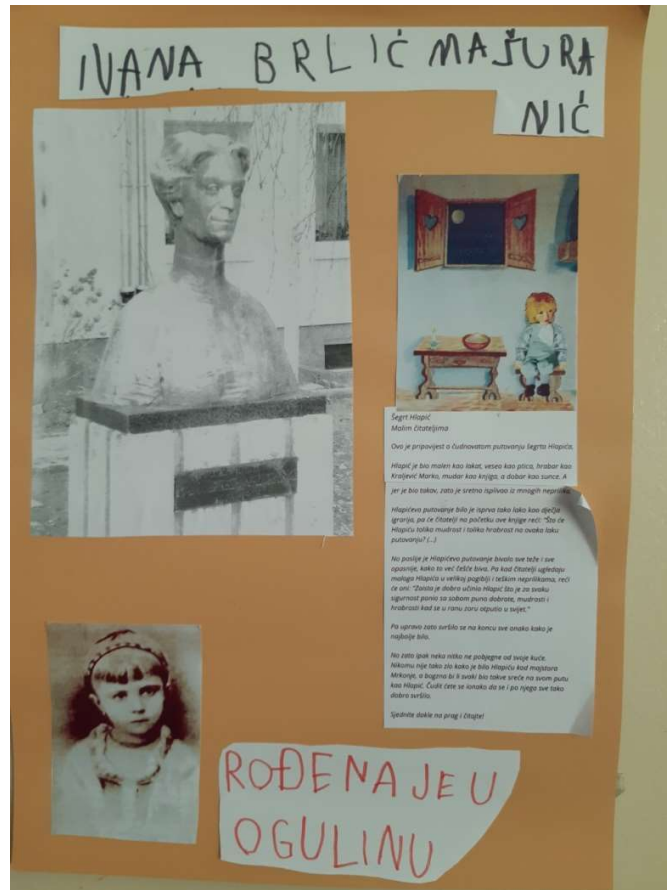

Slika 1. Plakat o Ivani Brlić-Mažuranić

Slika 2. Plakat o Ivani Brlić-Mažuranić

Slika 3. Plakat o Ivani Brlić Mažuranić

Ostala djeca iz skupine odmah su pokazala interes da čuju priču o Zlovodi te smo već sljedećeg tjedna dogovorili posjet Gradskoj knjižnici Ante Kovačića u Zaprešiću.

Slika 4. Posjet knjižnici

U knjižnici nas je dočekala knjižničarka Maja, koja je djecu vodila kroz odjele u knjižnici – dječji odjel, odjel za djecu, odjel za mladež, audio – vizualni odjel, čitaonicu, multimedijску dvoranu, depo, odjel za odrasle, zavičajna zbirku i obradu.

U dječjem odjelu, navođenjem knjižničarke, djeca primjećuju razne boje koje su prisutne u tom dijelu. Knjižničarka im govori kako je to napravljeno iz razloga da nam mozak bolje radi. Djeca uz to dodaju da tako i učimo boje. Nakon toga knjižničarka im pokazuje knjige koje su za posudbu. Knjižničarka primjećuje da su djeca donijela knjige na poklon i pita ih zašto. Djevojčica P. odgovara: „Zato što je danas dan darivanja knjiga.“, a Dječak L.: „Knjige ćemo dati bolesnoj djeci koja nemaju knjige.“ Međunarodni dan darivanja knjiga obilježava se 14. veljače i volonterski je projekt kojim se želi pobuditi ljubav prema čitanju i darivanju kod djece te ih potaknuti da više čitaju. Darivajući svoju knjigu ili slikovnicu drugom djetetu, uz objašnjenje zašto to radi i koliko će to drugom djetetu značiti, uči koliko je lijepo i važno pomagati. Akcija darivanja slikovnica organizira se u okviru nacionalne kampanje „Čitaj mi“, a pozivaju se djeca i odrasli da slikovnice daruju lokalnim knjižnicama koje će ih proslijediti potrebitima – dječjim odjelima bolnica u svrhu humanizacije hospitalizacije djece, domovima za djecu, Dječjem SOS selu ili nekoj dobrotvornoj organizaciji.

Slika 5. Razgledavanje knjižnice

Slika 6. Razgledavanje knjižnice

Knjižničarka im pokazuje oznake na knjigama, a Dječak B. kaže: „Teta, znači na knjizi piše slovo i tako možemo znati naći takve knjige. Koje je slovo knjige.“ Knjižničarka im nakon toga objašnjava na koji se način određuje signatura.

U odjelu za djecu i mladež knjižničarka im pokazuje knjige za lektiru, za osnovnu školu. Pita ih što žele posuditi, a Dječak L. kaže: „Priču o Zlovodi.“ Kroz razgovor s djecom knjižničarka doznaje koja ih priča zanima i zašto, te donosi knjigu „Priče iz davnina“ i s djecom razgovara o Ivani Brlić-Mažuranić i ostalim pričama koje je ona napisala.

Na upit knjižničarke zašto je Ivana Brlić-Mažuranić počela pisati knjige Dječak V. Odgovara: „Zato što je imala sedam djece, a nije tad u stara vremena postojala knjige i onda je ona

odlučila da će početi pisati knjige.“ Dječak L. mu se pridružuje: „Postojale su, ali ih je bilo manje.“

Izjave djece vezane za posjet knjižnici:

Dječak P.: „Vidio sam da je puno veća nego što izgleda. Izgleda tako izvana, a ustvari je labirintska. Nisam znao da se knjige trebaju omotati i da se tamo knjige popravljaju. Najviše mi se svidjelo prolaziti kroz sve te knjige.“

Djevojčica M.: „Svidio mi se dječji odjel. Za čitanje jer ima puno priča i CD-a.“

Djevojčica A.: „Nisam znala da postoji kat i dio za velike. Prvi put sam bila u podrumu knjižnice i vidjela da knjižnica ima lift.“

Dječak V.: „Svidjela mi se soba sa pozornicom. Mislio sam da knjižnice nisu tako velike jer nikad nisam vidio kat i podrum.“

Dječak L.: „Nisam znao da se knjige čuvaju u podrumu i da se iza na knjigama nalaze naljepnice koje nam pokazuju što je priča i tko ju je napisao. Knjige su označene.“

Djevojčica P.: „Bili smo u knjižnici. Ima puno knjiga i polica. Svidjela su mi se vrata u podrumu koja se vrte. Tamo se spremaju knjige jer gore nema mjesta.“

Djevojčica S.: „Tamo ima puno knjiga koje možemo posuditi. To znači da ih možemo uzeti doma i gledati.“

Djevojčica H.: „U prostoru gdje se čitaju novine moramo biti tiho da ne smetamo ljudima“. „Na katu je teta koja gleda kamere.“

Djevojčica V.: „Vidjela sam zid koji se miče i ondje se vide knjige. Ima puno knjiga za školu i velika knjižnica. Ima jedan ulaz gdje nitko ne ulazi i to mi je bilo baš guba.“

U nastavku tjedna djeca organiziraju knjižnicu unutar sobe dnevnog boravka i nazivaju ju „Knjižnica Ivane Brlić-Mažuranić“

Slika 7. „Knjižnica Ivane Brlić-Mažuranić“

Slika 8. „Knjižnica Ivane Brlić-Mažuranić“

Gotovo smo svakodnevno čitali djela Ivane Brlić-Mažuranić u raznim izdanjima i tako je nastao i „Kutić Ivane Brlić-Mažuranić“.

Slika 9. „Kutić Ivane Brlić-Mažuranić“

S obzirom da se interes djece širio, odgajateljice su im odlučile pomoći u istraživanju života i djela Ivane Brlić-Mažuranić i nastaviti projekt. Za početak se zajednički zapisalo što se do sada naučilo o autorici.

Dječak P.: „Pisci su ljudi koji pišu knjige za djecu. Ona (Ivana Brlić-Mažuranić) je poznata zato što je najbolja pisačica i živjela je jako davno, nije imala knjige i onda je morala za djecu pisati knjige.“

Dječak L.: „Pisci su ljudi koji rade knjige za odrasle, za male, i oni rade svakojake knjige.“

Djevojčica A.: „Napisala je i *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*.“

Dječak L.: „*Šuma Striborova* je posebna jer ima stare riječi i zato se zovu *Priče iz davnina*. Ivana Brlić-Mažuranić je najpoznatija pisalica u Hrvatskoj za djecu. Arhaizmi su stare riječi koje su se davno koristile.“

Dječak P.: „To su riječi luči, guja, ubogo.“

Djevojčica L.: „Goropadno (arhaistična riječ).“

Dječak D.: „Pisci pišu za učenike, za lektiru.“

Dječak L.: „Ivana Brlić-Mažuranić je najpoznatiji pisac u Hrvatskoj.“

Dječak B.: „Ivana Brlić-Mažuranić je pisala za svoju djecu.“

Djevojčica P.: „Imala je sedmero djece.“

Dječak M.: „Napisala je *Šumu Striborovu*.“

Djeca odlučuju napraviti još plakata i dopuniti „Kutić Ivane Brlić-Mažuranić“ s novim informacijama koje su naučili u knjižnici.

Slika 10. Nadopunjavanje „Kutića Ivane Brlić-Mažuranić“

U dogovoru s Marinom Kostelec, koja vodi dramsku skupinu u Zaprešiću, organizira se predstava „*Šuma Striborova*“, koja je održana u jutarnjem terminu u Pučkom otvorenom učilištu u Zaprešiću te ju odgajateljice zajedno s djecom odlaze pogledati.

Djevojčica P.: „Svidjelo mi se što smo gledali *Šumu Striborovu*.“

Djevojčica A.: „Malo mi nije bilo lijepo kad je zmija uzela baki košulju iz ruke.“

Dječak V.: „Svidjelo mi se kad smo se pripremali da gledamo *Šumu Striborovu*, jer je to napisala Ivana Brlić-Mažuranić, najbolji pisac na svijetu.“

Dječak M.: „Meni je bilo lijepo jer nikad nisam gledao takvu predstavu.“

Dječak V.: „Bilo je puno ljudi pa su to mogli odglumiti.“

Djevojčica H.: „Misliš djece?“, „Nije se snimalo kao crtić nego u kazalištu.“

Dječak M.: „*Šuma Striborova* mi je jako zanimljiva jer ima nekih različitih ljudi u priči. A ima i guja koja postoji samo u ovoj priči.“

Predstava se djecu toliko dojmila da smo zamolili mlade glumice da dođu u posjet našoj skupini te naprave jednu improvizacijsku radionicu s djecom.

Slika 11. Improvizacijska radionica s djecom

Slika 12. Improvizacijska radionica s djecom

Za vrijeme dramatizacije Djevojčice P. i A. su htjele biti guja pa su se dogovorile da jedna bude rep.

Slika 13. Dramatizacija priče

Slika 14. Dramatizacija priče

Djeci isprva teško pada način dramatizacije u kojem su slobodni prema vlastitom interesu ulaziti i izlaziti iz uloga te nastaju rupe u predstavi u trenucima kada ne znaju što bi trebali reći ili kako nešto odglumiti.

Dječak P.: „Malo ne znamo kako ide priča“. Dječak L. zatim šapće „glumcima“ kako priča ide, a Dječak M. donosi knjigu.

Dječak L. u jednom trenutku odlučuje pomoći glumcima tako da prepriča priču: „Jeste li vi ikada gledali Šumu Striborovu? Sad ću vam objasniti što se radi u njoj. Bio jedan momak od svoje mame i jednog dana išao u šumu, a nije znao da je to Šuma Striborova i da je ona začarana svakakvim čudesima, da se u njoj mogu raditi svakakve zločeste stvari i dobre stvari. On je jednog dana otišao u šumu, posjekao je drva i išao je sjesti na jedan panj kad je čuo da jedna guja, zmija ide ssss. On nije znao da je to zmija, ona se šuljala oko drveća i govorila da se ona može, pošto je ona bila snaha, govorila da će se udati za njega. Onda je on došao i

rekao: „Hoćeš biti moja žena?“ Kad su ušli unutra baki je rekao: „Da li ti se sviđa moja nova žena?“, „Lijepu si ti mladu izabrao, ali da to možda nije guja?“ Na to joj je sin rekao: „Sram te bilo, da ti možda nisi vještica?“, „Kakva vještica?“, odgovori baka. Došli su sve lošiji dani, svakakve čudne stvari su se dešavale. Jednog dana ide baka sašiti svome sinu košulju i dođe guja i kaže: „To nisu tvoji poslovi.“ Baka tužna sjedne van. Svakoga dana je ta snaha, to jest guja govorila da svakakve stvari – da ide kod litice snijega donijeti, da se baci i ubije. Na sreću ona je donijela snijega, a nije se ubila. Onda je drugi put rekla da ode po ribe, po šarana i onda je rekla. Onda kad je došla ptica joj je pomogla i bacila šarana. Snaha je bila sve zločestija i zločestija. Onda jedan dan sin kaže: „Idi iz kuće“, baka je pitala: „Je li mogu samo još jednu večer ostati“, on je rekao da može samo do večeri. I kad je došla večer ona je morala ići van i onda kad je otišla, vidio je sin da je veliki grijeh napravio. Onda je i on počeo vjerovati da je uzeo ženu guju. Ona je otišla u šumu Striborovu i ona je znala da je to šuma Striborova. Onda je upalila luči kad je došla u šumu i izletjeli su Domaći i oni su plesali oko vatre. Kad su oni plesali oko vatre i baka je počela biti sretna i ona je počela plesati oko vatre. Svi su bili veseli. Onda je došao najhrabriji Domaći, a to je Malik Tintilinić i on je rekao što se dogodilo. Ona mu je rekla da ju je sin istjerao iz kuće, da se on zaljubio u guju. Onda je Malik Tintilinić pretpostavio da ona uzme svračja jaja i da će onda guja isplaziti jezik, onda će svi saznati je ona zapravo guja. Jednog dana kad je ona išla do sela gdje se rodila, a prije toga je ona stavila svračja jaja pa je snaha isplazila jezik i onda je sin bio ljut. Gotova priča!“

Dok je dječak prepričavao priču ostali su ga pažljivo slušali, a na kraju su mu pljeskali. Završivši s prepričavanjem izjavio je: „Već sam se uznojio koliko sam pričao.“

Ubrzo su djeca prevladala strah i sramežljivost te im dramske improvizacije postaju svakodnevna igra. Djeca su na taj način naučila gotovo cijeli tekst *Šume Striborove*. Na samom početku rada djevojčicama je najdraži lik bila Guja, no pred kraj su se rado uživljavale u ulogu bake te Malika Tintilinića. Njega su doživjeli kao izrazito veselog i zabavnog čovječuljka koji je po njihovom mišljenju radio mnogo nereda. Malik Tintilinić je zaigran, veseo, hitar, brzo donosi odluke, želi pomoći baki u njezinoj nevolji. Djeca ga već prilikom prvog čitanja priče zavole. Identificiraju se s njim, jer imaju zajedničke osobine. On postaje njihov junak, suborac u borbi protiv zla.

Prilikom sljedećeg boravka na zraku, djeca su pronašla luči za kamim.

Slika 16. Skupljanje luči za kamin

Djeci je ponuđeno slikanje paravana vodenim bojama, a zbog velikog interesa ponuđen im je i drugi paravan. Za vrijeme oslikavanja djeca se dogovaraju tko će što naslikati i daju prijedloge što još mogu naslikati.

Djevojčica H.: „Tko želi naslikati maloga Palunka?“, „Koje boje ptica ima oko?“

Djevojčica L.: „Slikamo crno jer je to padina i na ovoj slici je mrak.“

Slika 17. Slikanje paravana za priču *Ribar Palunko i njegova žena*

Slika 18. Slikanje paravana za priču *Ribar Palunko i njegova žena*

Prilikom oslikavanja drugog paravana pojavio se problem gdje će naslikati kuću Ribara Palunka s obzirom da je svugdje more. Djevojčica A. predlaže: „Možemo nacrtati kuću gore, kao da je daleko.“ Ostali se slažu s njom te nastavljaju, a Djevojčica A. veselo komentira: „Ovo će biti umjetničko djelo“.

Nakon što su završili s oslikavanjem paravana, djeci je ponuđen rastresiti materijal, karton, drvofix te su izrađivali lutkice likova iz priča Šuma Striborova, Regoč i Ribar Palunko. Samostalno su birali kojeg lika će raditi i koje materijale će koristiti.

Filc je većini bio nepoznat te su ga istraživali dodirrom. Dječak D. ga je oprezno primio i rekao: „Podsjeća me na kosu, ne, zapravo na periku od klauna.“

Slika 19. Izrada likova iz *Priča iz davnine*

Slika 20. Izrada likova iz *Priča iz davnine*

Slika 21. Izrada likova iz *Priča iz davnine*

Slika 22. Izrada likova iz *Priča iz davnine*

Djevojčica L.: „Ja sam radila Kosjenku jer mi je lijepa i divna, ima dugačku haljinu i lijepu kosu.“

Djevojčica A.: „Ja sam radila ubogo djevojče jer je posebna, a Kosjenku jer je vila i pomagala je drugima.“

Djevojčica M.: „Radila sam Zoru djevojku i to mi se jako sviđalo.“

Djevojčica L.: „Ubogo djevojče zato što je lijepa i pomogla je baki.“

Djevojčica P.: „Ja sam radila Guju da bi mogla s njom glumiti u kazalištu.“

Radovi djece nastali u projektu:

Šuma Striborova

Izjave djece o nacrtanom:

Dječak L.: „Crtao sam dio kada je snaha od bake tražila da se popne na planinu. Trebala je donijeti snijega sa vrha litice da se snaha umije. Sviđa mi se zato jer je zanimljiva, jer je baka svašta prošla radi snahe, a najviše mi se svidjelo kad je rekla da joj je draža njena nevolja nego sve zlato ovoga svijeta. Pa mislim već ima svoje zlato, svog sina.“

Dječak M.: „Crtao sam kada su se maleni Domaći vrtili u krug oko bake. Oni su izlazili iz vatre koju je baka zapalila lučima. Tada je baka bila sretna.“

Djevojčica A.: „Odabrala sam Stribora jer je poseban lik iz Šume Striborove koji sve zna i zato jer je uspio pomoći baki.“

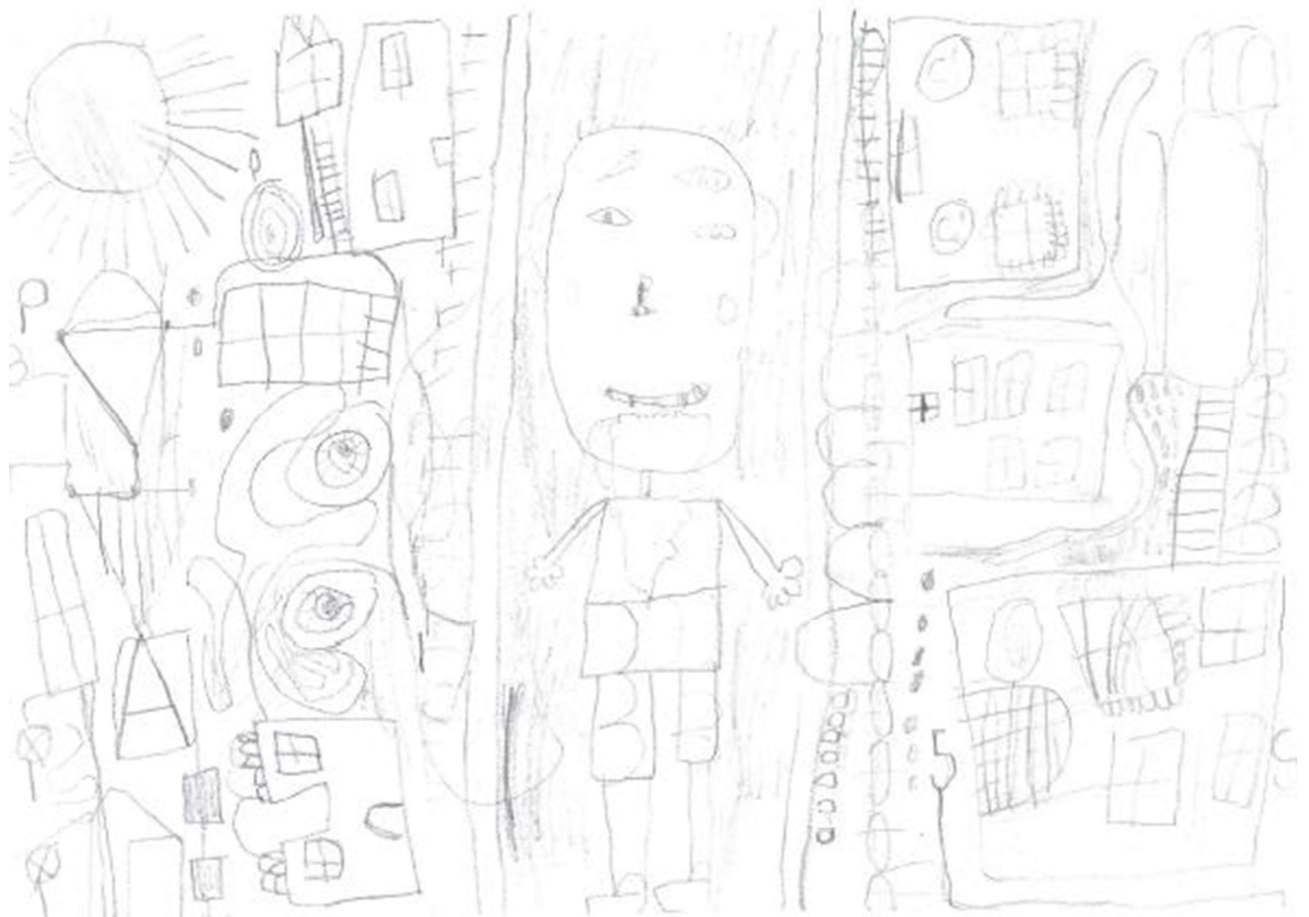
Dječak M.: „Crtao sam Malika Tintilinića jer je jako dobar jer je baki dao jaja.“

Dječak L.: „Odabrao sam Malika Tintilinića jer je bio najzabavniji i najposlušniji baki.“

Dječak V.: „Crtao sam guju djevojku i dvorac jer je guja velika i zmija je, a ja jako volim zmije.“

Regoč i Kosjenka

Izjave djece o nacrtanom:

Djevojčica P.: „Sviđa mi se jer je dobra prema ljudima i uvijek sretna i jer ima ljubav u srcu.“

Djevojčica L.: „Crtala sam Kosjenku jer je lijepa, zato jer ima krila.“

Djevojčica L.: „Nacrtala sam Kosjenku jer mi je najljepša. Ona im krila i krunu i to mi se sviđa.“

Dječak D.: „Odabrao sam Regoča jer je spasio Kosjenku.“

Dječak L.: „Najdraži mi je Regoč jer je zaustavio zlovodu.“

Dječak B.: „Regoč i Kosjenka su zaustavili zlovodu.“

Djevojčica A.: „Kosjenka je imala dijamante za igranje i za to da se voda zaustavi.“

Djevojčica P.: „Vilinska koprena joj pomaže da može letjeti.“

Dječak V.: „Crtao sam Regoča. Ima veliku bradu.“

Djevojčica S.: „Nacrtala sam veliki zid gdje Regoč spava. Zid je napravljen od kamena jer treba biti čvrst da se div može nasloniti.“

Djevojčica A.: „Ja sam crtala Regoča u gradu dok slaže kamenje. Slagao je kamenje jer nije imao ništa drugo za slaganje.“

Dječak L.: „Nacrtao sam grad koji se zove Legengrad. U njemu je živio Regoč i tamo nije ništa postojalo osim kamena pa ga je Regoč stalno brojao jer nije imao ništa drugo za raditi. Grad je bio od kamena jer je bio jako star, a tada nije postojala cigla ni ništa drugo.“

Ribar palunko i njegova žena

Djevojčica A.: „Crtam dio kad je kralj zapovjedio da zmije i ptice love ribara Palunka. Zapovjedio je da ga love jer je Palunko uzeo natrag svog sina.“

Šegrt Hlapić

Izjave djece o nacrtanom:

Djevojčica A.: „Nacrtao sam Hlapića i Gitu kako idu prema cirkusu jer su se tamo malo zabavili.“

Dječak B.: „Crtao sam kad su se Hlapić i Bundaš maknuli od polja gdje je Hlapić spavao.“

Dječak M.: „Najviše mi se svidjelo kada su se upoznali šegrt Hlapić i Gita jer su onda zajedno putovali.“

Dječak V.: „Meni je bilo zanimljivo kad je Hlapić pomagao Marku pronaći dvije izgubljene guske.“

Djevojčica A.: „Meni je super kad je Gita plesala. To je fora jer je kao u cirkusu su.“

Djevojčica L.: „Sviđa mi se kad je Gita hodala po špagi i vrtila sa piruetom. Bila je lijepo obučena u haljini.“

Portreti Ivane Brlić Mažuranić

Djeca doživljavaju likove u pričama Ivane Brlić-Mažuranić puno dublje nego što se od njih očekivalo. Razmišljaju o njihovim osobinama te ih povezuju s izgledom. Često daju izjave kako su Gita i Kosjenka lijepe i dobre. Guja je lijepa, ali zločesta, što ih isprva malo zbunjuje, ali uskoro pronalaze u baki glavni pozitivni lik u priči te se vesele što s bakom dijele tajnu Malika Tintilinića, za koju snaha ne zna. Svaki put kada je u priči dio u kojem Malik opali snahu petom, a baka kaže da to kestenje frca, djeca pokazuju veliko uzbuđenje i sreću. Oni su dio te tajne. Sin se manje više pokazao kao plošan lik, bez previše različitih osobina, niti pozitivan niti negativan pa ga djeca kao takvoga nisu previše niti doživjela. Rijetko ga je tko spominjao, a crtali su ga jedino uz snahu.

Kroz dramatizacije raznih priča djeca su uz razvoj empatije učila prepoznati, razumjeti i izraziti različite osjećaje. Također se uče razumijevanju govora, većih tematskih cjelina, razvija im se pažnja, obogaćuje rječnik i razina komunikacijskih sposobnosti kroz odigravanje prizora iz priča.

Kroz likove Kosjenke, Hlapića, Bake i Palunkove žene djeca su dobila pojam o važnosti ljubavi, poštovanja, poštenja, istine i pravde, ali također i o važnosti pisane riječi, čuvanja knjiga, a i s roditeljima su počeli češće čitati i posjećivati knjižnicu.

5. ZAKLJUČAK

Ivana Brlić-Mažuranić smatra se jednim od najvažnijih, ako ne i najvažnijim piscem hrvatske dječje književnosti. Najpoznatija djela su joj *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* i *Priče iz davnine* bez kojih se ne može zamisliti predstavljanje hrvatske dječje književnosti, ali isto tako nijedno djetinjstvo.

Bila je osoba kojoj je najveći užitek pružala priroda, koja, uz etička načela, ima važnu ulogu u njezinom književnom stvaralaštvu. Osim romana i priča pisala je i poeziju, ali na tom području ne ostvaruje neke velike uspjehe. Djela su joj prevedena na brojne svjetske jezike i prozvana je hrvatskim Andersenom.

U svojim djelima predstavila je bogatu i raznovrsnu galeriju likova, a za većinu njih sam lik i imena preuzela je iz slavenske mitologije. Posebnu pozornost pridaje likovima djece i običnom čovjeku. Djeca su u njezinim djelima nositelji dobra i preko njih Ivana Brlić-Mažuranić poručuje kako dobro uvijek može pobijediti uz pomoć vjere. Obični čovjek je uvijek prikazan kao pobjednik i svuda je istaknuta njegova dobrota, vjera, hrabrost i upornost. Uz običnog čovjeka brojna su i mitološka bića koja su mu podređena i njihova je uloga da još više ističu tu dobrotu običnog čovjeka.

Svi su likovi u stalnom pokretu, na nekakvom putu i taj put predstavlja traganje za nečim izgubljenim ili novom srećom i životnim zadovoljstvom. Likovi na tom putu podnose brojne nedaće, nezgode, zlo, ali ne odustaju, nego vjeruju, uporni su i praštaju svima.

Ivana Brlić-Mažuranić u svojim djelima prikazuje dobrotu čovjeka, vjeru u bolje, ljubav koja sve nadvladava, istinu, hrabrost. U svim njezinim djelima prisutan je kršćanski podtekst. Isto tako ona ističe i važnost igre, za koju smatra da se kroz nju brže i lakše uči. Kroz njezina djela protežu se i brojna dječja prava, odgojne vrijednosti i ona utječu na cjelokupan razvoj jedne mlade osobe.

Dva rada koja se odnose na roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* dobar su primjer koji pokazuje namjeru same Ivane Brlić-Mažuranić da se Hlapić prikaže kao dobra osoba, malen je, ali mudar, a isto tako i hrabar, u potrazi je za svojim identitetom, a na tom putu prolazi kroz brojne teškoće i prepreke i to nam daje pouku kako se uz trud, vjeru i dobru volju može sve. Autorice Marot Kiš i Palašić navode kako se u opisu Gite ističu njezine oznake ženstvenosti i kako je to njezina temeljna oznaka, što se može shvatiti, na neki način, pomalo

omalovažavajuće, jer iako naglašavaju kako to nisu njezine jedine vrijednosti, ostale ne navode nigdje u radu.

Likovi i njihova imena u *Pričama iz davnine* u odabranim radovima obrađeni su detaljno i iscrpno, od samih izvora za njih do njihove karakterizacije u pričama. Autorica Brkić Vučina naglašava kako je Ivana Brlić-Mažuranić svojim likovima vila izbacila konjsku, magareću ili kozju nogu, jer su vile ipak bića koja u prvom redu karakterizira nestvarna ljepota, a ta karakteristika ljepotu narušava. Ivana Brlić-Mažuranić je vjerojatno, pišući svoje priče, u obzir uzela činjenicu kako ih u prvom redu piše za djecu i kako nema potrebe za narušavanjem te ljepote.

U članku Slobodana Z. Markovića posebno je naglašena uloga običnog čovjeka u djelima Ivane Brlić-Mažuranić. Važnost toga je u tome što, bez obzira na sav svijet mistike i fantastike u tim pričama, glavnu ulogu ipak ima obični čovjek kojemu je sve to podređeno. Autor posebnu pažnju posvećuje liku majke u *Šumi Striborovoj* i naglašava se ta majčinska ljubav koja je jača od svega i nema toga što jedna majka ne bi napravila za svoje dijete.

Djela Ivane Brlić-Mažuranić i danas žive i sve ove godine nisu im oduzele ništa od vrijednosti i ljepote. Djetinjstvo jednog djeteta ne bi smjelo proći bez upoznavanja s likovima Hlapića, Gite, Bundaša, Regoča, Kosjenke, Domaćih, Rutvice i Jaglenca i ostalim likovima koji čine okosnicu *Čudnovatih zgodna šegrt Hlapića* i *Priča iz davnina*.

Kroz projekt *Ivana Brlić-Mažuranić*, koji je proveden u Dječjem vrtiću Vrtuljak u Zaprešiću, djeca uče razumjeti i izraziti različite osjećaje, uče se razumijevanju govora, obogaćuje im se rječnik, razvijaju komunikacijske sposobnosti, razvija im se pažnja. Kroz likove priča shvaćaju važnost ljubavi, poštovanja, poštenja, istine i pravde.

PRILOZI

Popis tablica:

Tablica 1. <i>Dječja prava u romanu Čudnovate zgode šegrta Hlapića</i>	26

Popis slika:

Slika 1. Plakat o Ivani Brlić-Mažuranić.....	29
Slika 2. Plakat o Ivani Brlić-Mažuranić.....	29
Slika 3. Plakat o Ivani Brlić-Mažuranić.....	30
Slika 4. Posjet knjižnici.....	31
Slika 5. Razgledavanje knjižnice.....	32
Slika 6. Razgledavanje knjižnice.....	32
Slika 7. „Knjižnica Ivane Brlić-Mažuranić“.....	34
Slika 8. „Knjižnica Ivane Brlić-Mažuranić“.....	34
Slika 9. „Kutić Ivane Brlić-Mažuranić“.....	35
Slika 10. Nadopunjavanje „Kutića Ivane Brlić-Mažuranić“.....	36
Slika 11. Improvizacijski rad s djecom.....	37
Slika 12. Improvizacijski rad s djecom.....	37
Slika 13. Improvizacijski rad s djecom.....	37
Slika 14. Dramatizacija priče.....	38
Slika 15. Dramatizacija priče.....	38
Slika 16. Skupljanje luči.....	40
Slika 17. Slikanje paravana za priču <i>Ribar Palunko i njegova žena</i>	40
Slika 18. Slikanje paravana za priču <i>Ribar Palunko i njegova žena</i>	41
Slika 19. Izrada likova iz <i>Priča iz davnine</i>	41
Slika 20. Izrada likova iz <i>Priča iz davnine</i>	42
Slika 21. Izrada likova iz <i>Priča iz davnine</i>	42
Slika 22. Izrada likova iz <i>Priča iz davnine</i>	42
Radovi djece nastali u projektu	43

Literatura

Knjige:

1. Brlić-Mažuranić, I. (1974). *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Zagreb: Mladost.
2. Brlić-Mažuranić, I. (2017). *Priče iz davnine*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Lovrenčić, S. (2006). *U potrazi za Ivanom*. Zagreb: Autorska kuća.
4. Težak, D. (2008). *Portreti i eseji o dječjim piscima*. Zagreb: Tipex.
5. Zalar, D. (2014). *Potjehovi hologrami. Studije, eseji i kritike iz književnosti za djecu i mladež*. Zagreb: Alfa.
6. Zima, D. (2001). *Ivana Brlić-Mažuranić*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta.

Časopisi:

7. Špehar, M., Salopek, A. (2015). Kršćanstvo u djelima Ivane Brlić-Mažuranić. *Riječki teološki časopis*, 45(1), 109-130.

Članak u zborniku:

8. Ažman, J. (2005). Put, istina i život Ivane Brlić-Mažuranić (1874.-2004.). U A. Pintarić (Ur.) *Zlatni danci 6 – Život i djelo(vanje) Ivane Brlić-Mažuranić* (str. 86-94). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.
9. Barbić, A. (1970). Rani radovi Ivane Brlić-Mažuranić. U D. Jelčić, J. Skok, P. Šegedin, M. Šicel, M. Vaupotić (Ur.), *Ivana Brlić-Mažuranić: zbornik radova* (str. 181-187). Zagreb: Mladost.
10. Brkić Vučina, M. (2015). Vile u Pričama iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić i u suvremenim narativima. U B. Majhut, S. Narančić Kovač, S. Lovrić Kralj (Ur.), *“Šegrt Hlapić” – od čudnovatog do čudesnog, zbornik radova* (str. 671-679). Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Ogranak Matice Hrvatske Slavonski Brod.
11. Car, D. (2015). Kraljicu je boljela glava od samoga kraljevanja. Romani Ivane Brlić-Mažuranić. U B. Majhut, S. Narančić Kovač, S. Lovrić Kralj (Ur.), *“Šegrt Hlapić” – od čudnovatog do čudesnog, zbornik radova* (str. 33-62). Zagreb – Slavonski Brod:

Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Ogranak Matice Hrvatske Slavonski Brod.

12. Crnković, M. (1970). Ivana Brlić-Mažuranić i hrvatska dječja književnost. U D. Jelčić, J. Skok, P. Šegedin, M. Šicel, M. Vaupotić (Ur.), *Ivana Brlić-Mažuranić: zbornik radova* (str. 100-112). Zagreb: Mladost.
13. Hranjec, S. (2005). Rečeno – učinjeno ili Ivana Brlić-Mažuranić između svoje “teorije” i “prakse”. U A. Pintarić (Ur.) *Zlatni danci 6 – Život i djelo(vanje) Ivane Brlić-Mažuranić* (str. 95-102). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.
14. Jelčić, D. (1970). Etičke i estetičke dimenzije u djelu Ivane Brlić-Mažuranić. Nacrt za veću radnju. U D. Jelčić, J. Skok, P. Šegedin, M. Šicel, M. Vaupotić (Ur.), *Ivana Brlić-Mažuranić: zbornik radova* (str. 112-117). Zagreb: Mladost.
15. Ladika, Z. (1970). Dramatizacije djela Ivane Brlić-Mažuranić. U D. Jelčić, J. Skok, P. Šegedin, M. Šicel, M. Vaupotić (Ur.), *Ivana Brlić-Mažuranić: zbornik radova* (str. 151-163). Zagreb: Mladost.
16. Marot Kiš, D., Palašić, N. (2015). Performativni identiteti u Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića. U B. Majhut, S. Narančić Kovač, S. Lovrić Kralj (Ur.), *“Šegrt Hlapić” – od čudnovatog do čudesnog, zbornik radova* (str. 115-125). Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Ogranak Matice Hrvatske Slavonski Brod.
17. Marković, Slobodan (1970). Realni čovek je centralni lik u fantastičnom svetu proze za decu Ivane Brlić-Mažuranić. U D. Jelčić, J. Skok, P. Šegedin, M. Šicel, M. Vaupotić (Ur.), *Ivana Brlić-Mažuranić: zbornik radova* (str. 118-128). Zagreb: Mladost.
18. Peko, A., Centner, S., Munjiza, E. (2005). Dječja prava na primjeru knjige Čudnovate zgrade šegrta Hlapića. U A. Pintarić (Ur.) *Zlatni danci 6 – Život i djelo(vanje) Ivane Brlić-Mažuranić* (str. 165-172). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.
19. Petrović, T. (2015). Pedagoški potencijal Šegrta Hlapića. U B. Majhut, S. Narančić Kovač, S. Lovrić Kralj (Ur.), *“Šegrt Hlapić” – od čudnovatog do čudesnog, zbornik radova* (str. 573-583). Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Ogranak Matice Hrvatske Slavonski Brod.
20. Pintarić, A. (2005). Domaći i Malik Tintilinić u djelima Ivane Brlić-Mažuranić, Jagode Truhelke i Snježane Grković-Janović. U A. Pintarić (Ur.) *Zlatni danci 6 – Život i djelo(vanje) Ivane Brlić-Mažuranić* (str. 68-87). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.

21. Šicel, M. (2015). Književno djelo Ivane Brlić-Mažuranić. U B. Majhut, S. Narančić Kovač, S. Lovrić Kralj (Ur.), *“Šegrt Hlapić” – od čudnovatog do čudesnog, zbornik radova* (str. 7-25). Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Ogranak Matice Hrvatske Slavonski Brod.
22. Vaupotić, M. (1970). Parabole o životu pune značenja i ljepote. Lik i djelo Ivane Brlić-Mažuranić. U D. Jelčić, J. Skok, P. Šegedin, M. Šicel, M. Vaupotić (Ur.), *Ivana Brlić-Mažuranić: zbornik radova* (str. 59-76). Zagreb: Mladost.
23. Vidiček, B. (2015). O imenima u Pričama iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić (Stribor, Regoč). U B. Majhut, S. Narančić Kovač, S. Lovrić Kralj (Ur.), *“Šegrt Hlapić” – od čudnovatog do čudesnog, zbornik radova* (str. 681-696). Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Ogranak Matice Hrvatske Slavonski Brod.
24. Vrcić-Mataija, S., Grahovac-Pražić, V. (2015). Poredba u romanu Čudnovate zgode šegrta Hlapića. U B. Majhut, S. Narančić Kovač, S. Lovrić Kralj (Ur.), *“Šegrt Hlapić” – od čudnovatog do čudesnog, zbornik radova* (str. 103-114). Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Ogranak Matice Hrvatske Slavonski Brod.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

IME I PREZIME STUDENTA: Kristina Mandić

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI RADA

Izjavljujem da sam diplomski rad pod nazivom

**ZNANSTVENI RADOVI O DJELIMA IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ U
ODABRANIM ZBORNICIMA**

izradila/o samostalno te sam suglasna/suglasan o javnoj objavi rada u elektroničkom obliku.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni, i sl. U radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

POTPIS STUDENTA: _____